

ČETVRTI ODJEL

**PREDMET ALIŠIĆ I DRUGI protiv BOSNE I HERCEGOVINE,
HRVATSKE, SRBIJE, SLOVENIJE I BIVŠE JUGOSLAVENSKE
REPUBLIKE MAKEDONIJE**

(Zahtjev br. 60642/08)

PRESUDA

STRASBOURG

6. studenog 2012.

*Ova će presuda postati konačnom pod okolnostima utvrđenim u članka 44 § 2
Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.*

U predmetu Ališić i drugi protiv Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije, Slovenije i Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije

Europski sud za ljudska prava (Četvrti odjel)), zasjedajući u vijeću u sastavu:

- g. Nicolas Bratza, *Predsjednik*,
 - g. Lech Garlicki,
 - gđa Nina Vajić,
 - g. Boštjan M. Zupančič,
 - gđa Ljiljana Mijović,
 - g. Dragoljub Popović,
 - gđa Mirjana Lazarova Trajkovska, *suci*,
 - i g. Lawrence Early, *tajnik Odjela*,
- nakon vijećanja zatvorenog za javnost 11. listopada 2012. godine, donosi sljedeću presudu, koja je usvojena toga datuma:

POSTUPAK

1. Postupak u ovome predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 60642/08) protiv Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije, Slovenije i bivše Jugoslavenske Republike Makedonije koji je podnijelo troje državljana Bosne i Hercegovine, gđa Emina Ališić, g. Aziz Sadžak i g. Sakib Šahdanović ("podnositelji zahtjeva") dana 30. srpnja 2005. godine na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda ("Konvencija"). Prva podnositeljica zahtjeva je i njemačka državljanka.

2. Podnositelje zahtjeva zastupao je g. B. Mujčin, odvjetnik iz Njemačke. Vlade Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije, Slovenije i Makedonije ("Vlade") zastupali su njihovi zastupnici, gđa M. Mijić, gđa Š. Stažnik, g. S. Carić, gđa N. Pintar Gosenca i g. K. Bogdanov.

3. Podnositelji zahtjeva navode da nisu u mogućnosti podići svoju staru deviznu štednju sa svojih računa iz podružnice Ljubljanske banke Ljubljana u Sarajevu i podružnice Investbanke u Tuzli.

4. Odlukom od dana 17. listopada 2011. godine Sud je odlučio spojiti pitanje iscrpljenja domaćih pravnih sredstava s osnovanošću predmeta, te proglasio zahtjev dopuštenim.

5. Stranke su podnijele daljnja pisana očitovanja o osnovanosti predmeta (Pravilo 59 § 1 Poslovnika Suda). Vijeće je odlučilo, nakon konzultiranja sa strankama, da saslušanje o osnovanosti nije potrebno (Pravilo 59 § 3), stranke su pisanim putem odgovorile na očitovanja drugih stranaka.

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI PREDMETA

6. Podnositelji zahtjeva su rođeni 1976., 1949. i 1952. godine te žive u Njemačkoj.

7. Prije raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije ("SFRJ"), gđa Ališić i g. Sadžak položili su devizna sredstva u tadašnju Ljubljansku banku Sarajevo, a g. Šahdanović u tuzlansku podružnicu Investbanke. Čini se da je saldo na njihovim računima 4.715,56 njemačkih maraka (DEM), 129.874,30 DEM odnosno 63.880,44 DEM. G. Šahdanović ima i 73 američka dolara (USD) i 4 austrijska šilinga na svojim računima.

II. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO I PRAKSA

A. SFRJ

8. Do gospodarskih reformi iz 1989/90., sustav komercijalnih banaka sastojao se od osnovnih i udruženih banaka. Osnovne banke su u pravilu osnivala i kontrolirala poduzeća u društvenom vlasništvu sa sjedištem u istoj regiji¹ (to jest, u jednoj od Republika – Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Makedoniji, Crnoj Gori, Srbiji i Sloveniji – ili Autonomnih Pokrajina – Kosovu i Vojvodini). Osnivači Ljubljanske Banke Sarajevo je tako bilo 16 poduzeća u društvenom vlasništvu iz Bosne i Hercegovine (kao što su Energoinvest Sarajevo, Gorenje Bira Bihać, Šipad Sarajevo, Velepromet Visoko, Đuro Salaj Mostar) i Pamučni kombinat Vranje iz Srbije. Najmanje dvije osnovne banke mogle su osnovati udruženu banku, uz istodobno očuvanje svoje zasebne pravne osobnosti. Ljubljanska banka Sarajevo, Ljubljanska banka Zagreb, Ljubljanska banka Skopje i neke druge osnovne banke osnovala su 1978. godine udruženu banku – Ljubljansku Banku Ljubljana. Slično, 1978. godine Investbanka i nekoliko drugih osnovnih banaka osnovali su Beogradsku udruženu banku Beograd. U SFRJ je bilo približno 150 osnovnih i 9 udruženih banaka (Jugobanka Beograd, Beogradska Udružena Banka, Privredna Banka Sarajevo, Vojvođanska Banka Novi Sad, Kosovska Banka Priština, Udružena Banka Hrvatske Zagreb, Ljubljanska Banka Ljubljana, Stopanska Banka Skopje i Investiciona Banka Titograd).

9. Budući je u to vrijeme teško dolazila do čvrstih valuta, SFRJ je privlačila svoje radnike u inozemstvu i ostale građane da svoje devize polažu u bankama sa sjedištem u SFRJ. Takvi depoziti nosili su visoke

1. Koncept društvenog vlasništva, iako ne postoji u drugim zemljama, bio je osobito dobro razvijen u SFRJ (vidi Medjad, *The fate of the Yugoslav model: A case against legal conformity*, American Journal of Comparative Law 52/1 (2004), str. 287-319).

kamate (godišnja kamatna stopa često je premašivala 10%). Štoviše, za njih je jamčila država (vidi naprimjer, članak 14. stavak 3. Zakona o deviznom poslovanju iz 1985.¹ te članak 76. stavak 1. Zakona o bankama i drugim financijskim organizacijama iz 1989.²). Državno jamstvo se trebalo aktivirati u slučaju stečaja ili „očigledne insolventnosti“ banke, na zahtjev te banke (vidi članak 18. Zakona o sanaciji, stečaju i likvidaciji banaka i drugih financijskih organizacija iz 1989.³ i mjerodavno sekundarno zakonodavstvo⁴). Nijedna od banaka koju se razmatra u ovome predmetu nije podnijela takav zahtjev. Treba naglasiti da štediše nisu mogli samostalno zatražiti aktivaciju državnog jamstva. Međutim imali su pravo, u skladu sa Zakonom o obveznim odnosima iz 1978. godine,⁵ podići svoje depozite u bilo koje vrijeme, zajedno s pripadajućom kamatom, od osnovnih banaka (vidi članke 1035. i 1045. toga Zakona).

10. Počevši od sredine 1970-ih godina, komercijalne su banke pretrpjele devizne gubitke zbog pada tečaja dinara. Stoga je SFRJ uvela sustav „redeponiranja“ deviza koji je poslovnim bankama omogućavao prenijeti devizne štedne pologe građana na Narodnu banku Jugoslavije („NBJ“) koja je preuzela tečajni rizik (vidi članak 51. stavak 2. Zakona o deviznom poslovanju iz 1977.⁶). Iako je sustav bio dragovoljan, komercijalne banke nisu imale druge mogućnosti jer im nije bilo dopušteno imati devizne račune u inozemnim bankama, što je bilo potrebno za obavljanje plaćanja u inozemstvu, niti im je bilo dopušteno odobravati devizne kredite. Stoga su se doslovno sve devize redeponirale u Narodnoj banci Jugoslavije. Potrebno je međutim naglasiti da je samo dio toga novca fizički prenesen na NBJ. (vidi Kovačić and Others v. Slovenia, [GC], br. 44574/98, 45133/98 i 48316/99, §§ 36. i 39., ECHR 2008- ...; vidi i odluku AP 164/04 Ustavnoga suda Bosne i Hercegovine od 1. travnja 2006., § 53).

11. Glede Ljubljanske banke Sarajevo sustav „redeponiranja“ djelovao je kako slijedi. Na temelju niza sporazuma između te banke, Ljubljanske banke Ljubljana, Narodne banke Bosne i Hercegovine i Narodne banke Slovenije, Ljubljanska banka Sarajevo je morala mjesečno otpremati u Narodnu banku Slovenije razliku između deponiranih deviza i podignutih deviza. Tako otpremljene devize su zabilježene kao potraživanje

1. *Zakon o deviznom poslovanju*, Službeni list SFRJ brojevi 66/85, 13/86, 71/86, 2/87, 3/88, 59/88, 85/89, 27/90, 82/90 i 22/91.

2. *Zakon o bankama i drugim financijskim organizacijama*, Službeni list SFRJ brojevi 10/89, 40/89, 87/89, 18/90, 72/90 i 79/90.

3. *Zakon o sanaciji, stečaju i likvidaciji banaka i drugih financijskih organizacija*, Službeni list SFRJ brojevi. 84/89 i 63/90.

4. *Odluka o načinu izvršavanja obaveza Federacije po osnovu jamstva za devize na deviznim računima i deviznim štednim ulozima građana, građanskih pravnih lica i stranih fizičkih lica*, Službeni list SFRJ br. 27/90.

5. *Zakon o obligacionim odnosima*, Službeni list SFRJ brojevi 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89.

6. *Zakon o deviznom poslovanju i kreditnim odnosima* Službeni list SFRJ brojevi 15/77, 61/82, 77/82, 34/83, 70/83 i 71/84.

Ljubljanske banke Sarajevo prema NBJ. Slovenska Vlada u ovom predmetu tvrdi da je Narodna banka Slovenije potom otpremila sva takva sredstva u NBJ, ali nije dostavila nikakve dokaze o tome. Dokazala je jedino da je dio tih sredstava otpremljen natrag u Ljubljansku banku Sarajevo na zahtjev te banke da bi se zadovoljila njena potreba za likvidnosti (u razdoblju kad je više strane valute povučeno nego deponirano). Točne brojke su: 1984. god. DEM 57,389,894 je otpremljeno u Ljubljanu i DEM 150,187 natrag u Sarajevo; 1985. god. DEM 59,465,398 je otpremljeno u Ljubljanu i DEM 71,270 natrag u Sarajevo, 1986. god. DEM 19,794,416 je otpremljeno u Ljubljanu i DEM 1,564,823 natrag u Sarajevo, i tako dalje. Ukupno, između 1984. i 1991. DEM 244,665,082 je otpremljeno u Ljubljanu i DEM 41,469,528 (tj., manje od 17%) natrag u Sarajevo

12. Relevantan čimbenik je i što su osnovne banke dobivale kredite u dinarima (u početku beskamratne) od NBJ u protuvrijednosti redeponiranih deviza. Osnovne banke su koristile tako stečene dinare za davanje kredita, po kamatnim stopama nižima od stope inflacije, poduzećima sa sjedištem, u pravilu, u istoj regiji (naprimjer, u slučaju Ljubljanske banke Sarajevo takvi krediti su dani Polietilenki Bihać, Gorenju Bira Bihać, Šipad Šatoru Glamoč, Bilećanki Bileća, UPI Sarajevo, Soko Komercu Mostar, Rudi Čajavcu Banja Luka, Veleprometu Visoko i tako dalje).

13. Sustav redeponiranja ukinut je 1988. godine (člankom 103. Zakona o deviznim transakcijama iz 1985. te njegovim izmjenama i dopunama od 15. listopada 1988.). Bankama je bilo dopušteno otvarati devizne račune u inozemnim bankama. Ljubljanska Banka Sarajevo, kao i druge banke, iskoristila je tu mogućnost i deponirala ukupno 13.5 milijuna USD u inozemnim bankama u razdoblju od listopada 1988. do prosinca 1989. godine.

14. U okviru reformi 1989/1990., SFRJ je ukinula gore opisani sustav osnovnih i udruženih banaka. Ovaj zaokret u bankarskim propisima omogućio je nekim osnovnim bankama da zatraže neovisni status, dok su druge osnovne banke postale podružnice (bez pravne osobnosti) nekadašnjih udruženih banaka kojima su prvotno pripadale. Dana 1. siječnja 1990. godine je Ljubljanska banka Sarajevo tako postala podružnica (bez pravne osobnosti) Ljubljanske banke Ljubljana, a potom je preuzela njena prava, imovinu i obveze. Za razliku od nje, Investbanka je postala neovisna banka sa sjedištem u Srbiji i nizom podružnica u Bosni i Hercegovini (uključujući i podružnicu u Tuzli, u kojoj je g. Šahdanović imao račune). Štoviše, proglašena je konvertibilnost dinara i NBJ je utvrdila vrlo povoljan tečaj. To je dovelo do masovnog povlačenja deviza iz komercijalnih banaka. SFRJ je stoga pribjegla hitnim mjerama kojima je uvelike ograničeno podizanje deviznih depozita. Primjerice, od prosinca 1990. godine, kada je izmijenjen članak 71. Zakona o deviznim transakcijama iz 1985. godine, štediše su mogli koristiti svoju štednju samo za plaćanje uvezene robe ili usluga za vlastite ili potrebe bliskih rođaka, za kupnju deviznih obveznica, za

oporučno darivanje u znanstvene ili humanitarne svrhe ili za plaćanje životnog osiguranja u lokalnom osiguravajućem društvu (ranije su također mogli koristiti svoje depozite za plaćanje dobara i usluga u inozemstvu). Dodatno, članak 3. odluke Vlade SFRJ iz travnja 1991¹, koji je bio na snazi do 8. veljače 1992. godine, i članak 17.c. odluke NBJ od siječnja 1991. godine², koje je Ustavni sud SFRJ proglasio neustavnim dana 22. travnja 1992., ograničavali su iznos koji su štediše mogli povući ili koristiti za gore navedene svrhe do 500 DEM odjednom, ali ne više od 1,000 DEM mjesečno.

15. SFRJ se raspala 1991/92. U državama sljednicama devize deponirane prije toga uobičajeno se nazivaju „starom“ ili „smrznutom“ deviznom štednjom.

B. Bosna i Hercegovina

1. Pravo i praksa glede stare devizne štednje

16. Godine 1992 Bosna i Hercegovina je preuzela zakonsko jamstvo za staru deviznu štednju od SFRJ (vidi članak 6. Uredbe sa zakonskom snagom o primjeni zakona iz 1992.)³ Iako relevantne zakonske odredbe u tom pogledu nisu bile jasne, Narodna banka Bosne i Hercegovine smatrala je da garancija obuhvaća samo staru deviznu štednju u domaćim bankama (vidi izvještaj 63/94 od 8. kolovoza 1994. godine.)⁴

17. Sva stara devizna štednja je za vrijeme rata ostala zamrznuta, ali podizanje pologa je iznimno bilo dopušteno iz humanitarnih razloga i u nekim drugim posebnim slučajevima (vidi relevantno sekundarno zakonodavstvo⁵).

18. Nakon rata 1992.-1995., svaki od entiteta (Federacija Bosne i Hercegovine – “FBH” – i Republika Srpska) donio je vlastito

1. Odluka o načinu na koji ovlaštene banke izvršavaju naloge za plaćanje domaćih fizičkih lica devizama sa njihovih deviznih računa i deviznih štednih uloga, Službeni list SFRJ brojevi 28/91, 34/91, 64/91 i 9/92.

2. Odluka o načinu vođenja deviznog računa i deviznog štednog uloga domaćeg i stranog fizičkog lica, Službeni list SFRJ brojevi. 6/91, 30/91, 36/91 i 25/92.

3. Uredba sa zakonskom snagom o preuzimanju i primjenjivanju saveznih zakona koji se u Bosni i Hercegovini primjenjuju kao republički zakoni, Službeni list Republike Bosne i Hercegovine br. 2/92.

4. Kopiju su dostavile vlasti Bosne i Hercegovine.

5. Odluka o uslovima i načinu isplata dinara po osnovu definitivne prodaje devizne štednje domaćih fizičkih lica i korišćenju deviza sa deviznih računa i deviznih štednih uloga domaćih fizičkih lica za potrebe liječenja i plaćanja školarine u inostranstvu, Službeni list Republike Bosne i Hercegovine br. 4/93; Odluka o uslovima i načinu davanja kratkoročnih kredita bankama na osnovu definitivne prodaje deponovane devizne štednje građana i efektivno prodatih deviza od strane građana, Službeni list Republike Srpske brojevi 10/93 i 2/94; and Odluka o ciljevima i zadacima monetarno-kreditne politike u 1995 Službeni list Republike Bosne i Hercegovine br. 11/95 i 19/95.

zakonodavstvo o staroj deviznoj štednji. U ovom je predmetu relevantno samo zakonodavstvo FBH, s obzirom da se predmetne podružnice nalaze u tom entitetu. FBH je 1997. preuzela odgovornost za staru deviznu štednju u bankama i podružnicama smještenima na njenom teritoriju (vidi članak 3. stavak 1. Zakona o realizaciji potraživanja građana iz 1997.¹ i Uredbe o ostvarivanju potraživanja nerezidenata iz 1999.)² Takva štednja je ostala zamrznuta, ali se mogla koristiti za kupnju stanova u državnom vlasništvu i tvrtki pod određenim uvjetima (članak 18. Zakona o realizaciji potraživanja građana iz 1997., kako je izmijenjen u kolovozu 2004.).

19. FBH je 2004. godine donijela novo zakonodavstvo. Preuzela je obvezu vraćanja stare devizne štednje u domaćim bankama u tome entitetu, bez obzira na državljanstvo štediše. Njezina odgovornost za takvu štednju u podružnicama Ljubljanske banke i Investbanke bila je izričito isključena (članak 9. stavak 2. Zakona o poravnanju domaćeg duga iz 2004.³).

20. Odgovornost za staru deviznu štednju u domaćim bankama je 2006. godine prešla s entiteta na državu. Odgovornost za takvu štednju u lokalnim podružnicama Ljubljanske Banka Ljubljana i Investbanke opet je izričito isključena, ali država mora pomoći klijentima tih podružnica da dobiju isplatu svoje štednje od Slovenije, odnosno Srbije (članak 2. Zakona o staroj deviznoj štednji iz 2006⁴). Pored toga, svi postupci glede stare devizne štednje prestali su snagom zakona (članak 28. toga Zakona; ta zakonska odredba je proglašena ustavnom, od strane Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, odlukom U 13/06 od 28. ožujka 2008., § 35). Ustavni sud je ispitao brojne pojedinačne prigovore glede nespjeha Bosne i Hercegovine i njenih entiteta da vrate staru deviznu štednju iz lokalnih podružnica Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke: utvrdio je da ni Bosna i Hercegovina niti njeni entiteti nisu odgovorni i umjesto toga naredio državi da pomogne klijentima tih podružnica da ostvare povrat svoje štednje od Slovenije odnosno Srbije (primjerice, odluke AP 164/04 od 1. travnja 2006., AP 423/07 od 14. listopada 2008. i AP 14/08 od 21. prosinca 2010.).

2. Status podružnice Ljubljanske banke Ljubljana u Sarajevu

21. Ljubljanska banka Sarajevo je 1990. godine postala podružnica Ljubljanske banke Ljubljana, bez pravne osobnosti, te je potonja preuzela

¹Zakon o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u postupku privatizacije, objavljen u Službenom listu Federacije Bosne i Hercegovine br. 27/97, 8/99, 45/00, 54/00, 32/01, 27/02, 57/03, 44/04, 79/07 i 65/09.

²Uredba o ostvarivanju potraživanja lica koja su imala deviznu štednju u bankama na teritoriju Federacije Bosne i Hercegovine, a nisu imala prebivalište na teritoriju Federacije Bosne i Hercegovine, objavljena u Službenom listu Federacije Bosne i Hercegovine br. 44/99.

3. Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije, Službeni list FBH br. 66/04, 49/05, 35/06, 31/08, 32/09 i 65/09.

4. Zakon o izmirenju obaveza po osnovu računa stare devizne štednje, Službeni list Bosne i Hercegovine brojevi 28/06, 76/06 i 72/07.

njena prava, imovinu i obveze. Prema registru poslovnih subjekata, sarajevska podružnica je djelovala u ime i za račun matične banke. Dana 31. prosinca 1991. iznos devizne štednje u sarajevskoj podružnici bio je DEM 250,000,000, no čini se da je manje od DEM 350,000 bilo u trezoru sarajevske podružnice toga dana. Iako je nejasno što se dogodilo s preostalim iznosom, vjerojatno je da je većina završila u Sloveniji (vidi paragraf 11 iznad).

22. Domaća banka, Ljubljanska banka Sarajevo, osnovana je 1993. godine. Preuzela je odgovornost Ljubljanske banke Ljubljana za staru deviznu štednju u sarajevskoj podružnici. Narodna banka Bosne i Hercegovine provela je 1994. godine nadzor i uočila brojne nedostatke. Prije svega, uprava banke nije bila propisno imenovana i nije bilo jasno tko su njeni dioničari. Narodna banka je stoga imenovala direktora Ljubljanske banke Sarajevo. Nadalje, kao domaća banka, Ljubljanska banka Sarajevo nije mogla preuzeti odgovornost inozemne banke za staru deviznu štednju, s obzirom da bi to nametnulo nove financijske obveze državi (jer je država jamčila za staru deviznu štednju u svim domaćim bankama). Narodna banka je naredila da se za sarajevsku podružnicu Ljubljanske banke hitno izradi zaključna bilanca stanja s 31. ožujkom 1992. godine i da se definiraju njeni odnosi sa središnjicom. Međutim, prema registru poslovnih subjekata, Ljubljanska Banka Sarajevo je ostala odgovorna za staru deviznu štednju iz sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana do studenog 2004. godine (vidi paragraf 24 ispod). Prema tome, nastavila je upravljati štednjom klijenata u sarajevskoj podružnici; ta štednja je korištena u privatizaciji u FBH (paragraf 18 iznad); te je domaći sud u jednom predmetu naredio Ljubljanskoj banci Sarajevo da isplati tu štednju (vidi *Višnjevac protiv Bosne i Hercegovine* (odluka), br. 2333/04, 24. listopada 2006.).

23. Bankarska agencija FBH je 2003. godine stavila tu domaću banku pod svoju privremenu upravu jer ima nedefinirane odnose s inozemnom Ljubljanskom bankom, Ljubljana.

24. Parlament FBH je 2003. godine izmjenom Zakona o postupku upisa pravnih lica u sudski registar¹ iz 2000. godine produžio zakonski rok do 10. travnja 2004. godine za brisanje upisa iz ratnog razdoblja u registru poslovnih subjekata. Uskoro potom, u studenom 2004. godine Općinski sud u Sarajevu odlučio je da domaća Ljubljanska banka Sarajevo nije pravni sljednik sarajevske podružnice inozemne Ljubljanske banke Ljubljana; da nije odgovorna za staru deviznu štednju u toj podružnici i da se stoga upis u registru poslovnih subjekata iz 1993. godine u kojem stoji drukčije mora izbrisati.

¹ Zakon o postupku upisa pravnih lica u sudski registar, Službeni list FBH, br. 4/00, 49/00, 32/01, 19/03, i 50/03.

25. Domaća Ljubljanska banka Sarajevo je 2006. godine prodala svoju imovinu te iznajmila prostorije i opremu koji su pripadali sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana hrvatskoj tvrtki koja se zauzvrat obvezala podmiriti obveze Ljubljanske banke Sarajevo. Vlada FBH je podržala taj sporazum, ali je naglasila da sve prostorije i arhivi sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana ostaju pod nadzorom Vlade FBH do konačnog utvrđenja statusa te podružnice.

26. Nadležni sud je 2010. godine pokrenuo stečajni postupak protiv domaće Ljubljanske banke Sarajevo. Postupak još traje.

3. Status podružnice Investbanke u Tuzli

27. Podružnica Investbanke u Tuzli je cijelo vrijeme imala status podružnice bez pravne osobnosti. Iznos stare devizne štednje u toj podružnici dana 31. prosinca 1991. godine je bio približno 67 milijuna USD (približno 100 milijuna DEM). Podružnica je zatvorena 1. lipnja 1992. godine, te nikad nije nastavila s radom. Nije jasno što se dogodilo s njenim sredstvima, ali s obzirom na način na koji je djelovao sustav redeponiranja (paragraf 11 iznad) vjerojatno je da je većina završila u Srbiji.

28. Nadležni sud u Srbiji je 2002. godine pokrenuo stečajni postupak protiv Investbanke. Srpske vlasti su potom prodale prostorije podružnica Investbanke u FBH (one u Republici Srpskoj su prodane 1999. godine). Stečajni postupak još traje.

29. Vlada FBH je 2010. godine stavila pod nadzor prostorije i arhive podružnica Investbanke u FBH, ali čini se da Investbanka više nema prostorija ni arhiva u FBH.

30. Srpske vlasti su 2011. godine na zahtjev vlasti FBH pokrenule kaznenu istragu o načinu na koji su 2008. godine arhivi tuzlanske podružnice prebačeni na srpsko područje.

C. Hrvatska

31. Hrvatska Vlada je tvrdila da je Republika Hrvatska isplatila staru deviznu štednju u domaćim bankama i njihovim inozemnim podružnicama, bez obzira na državljanstvo štediše. Uistinu, jasno je da je isplatila takvu štednju državljanima Bosne i Hercegovine u bosanskohercegovačkim podružnicama hrvatskih banaka. Međutim, slovenska Vlada dostavila je odluke Vrhovnog suda Republike Hrvatske (Rev 3015/1993-2 iz 1994, Rev 3172/1995-2 iz 1996 te Rev 1747/1995-2 iz 1996) prema kojima upotrijebljeni pojam u tom zakonodavstvu (*građanin*) znači hrvatski građanin te je tvrdila da nije isključeno da su državljani Bosne i Hercegovine o kojima je riječ ujedno i hrvatski državljani ili da je zaključen *ad hoc* sporazum.

32. Republika Hrvatska je ujedno vratila svojim građanima staru deviznu štednju koja je na zahtjev štediša bila prenesena iz zagrebačke

podružnice Ljubljanske banke Ljubljana u domaće banke (članak 14. Zakona o pretvaranju deviznih depozita građana u javni dug Republike Hrvatske iz 1993¹ i relevantno sekundarno zakonodavstvo²). Kako se čini, oko dvije trećine svih klijenata te podružnice iskoristilo je tu mogućnost. Gledepreostalih štediša, čija stara devizna štednja navodno doseže oko 300 milijuna DEM, neki su vodili građanske postupke pred hrvatskim sudovima i njih 63 je dobilo povrat svoje stare devizne štednje prisilnom prodajom imovine te podružnice koja se nalazila u Republici Hrvatskoj (odluke Općinskog suda u Osijeku od 8. travnja 2005. godine i 15. lipnja 2010. godine.³ Drugi štediše vode građanske postupke pred slovenskim sudovima (paragraf 38 ispod).

D. Srbija

33. Neposredno nakon raspada SFRJ stara devizna štednja u domaćim bankama je ostala zamrznuta, ali povlačenje depozita je iznimno bilo dopušteno iz humanitarnih razloga bez obzira na državljanstvo štediše (relevantno sekundarno zakonodavstvo⁴).

34. Republika Srbija je 1998. godine i potom opet 2002. godine pristala platiti staru deviznu štednju u domaćim podružnicama domaćih banaka svojih državljana i državljana svih drugih država osim sljednica SFRJ. Sva štednja državljana država sljednica SFRJ i sva štednja u podružnicama domaćih banaka koje su se nalazile u tim državama ostale su zamrznute tijekom pregovora o sukcesiji. Štoviše, svi postupci koji se tiču stare devizne štednje prestali su snagom zakona u skladu s člankom 21. i 22. starog Zakona o izmirenju obaveza po osnovu devizne štednje građana iz

1. *Zakon o pretvaranju deviznih depozita građana u javni dug Republike Hrvatske*, Narodne novine br. 106/93.

2. *Pravilnik o utvrđivanju uvjeta i načina pod kojima građani mogu prenijeti svoju deviznu štednju s organizacijske jedinice banke čije je sjedište izvan Republike Hrvatske na banke u Republici Hrvatskoj*, Narodne novine br. 19/94.

3. Kopije je dostavila slovenska Vlada (aneksi br. 273-74).

4. *Odluka o uslovima i načinu davanja kratkoročnih kredita bankama na osnovu definitivne prodaje deponovane devizne štednje građana*, Službeni list FRJ br. 42/93, 49/93, 71/93 i 77/93; *Odluka o uslovima i načinu isplate dela devizne štednje građana koja je deponovana kod NBJ*, Službeni list. 42/94, 44/94 i 50/94; *Odluka o uslovima i načinu isplate dela devizne štednje građana koja je deponovana kod NBJ*, Službeni list. 10/95, 52/95, 58/95, 20/96, 24/96 and 30/96; and *Odluka o privremenom obezbeđivanju i načinu i uslovima isplate sredstava ovlašćenim bankama na ime dinarske protivvrednosti dela devizne štednje deponovane kod NBJ isplaćene građanima za određene namene*, Službeni list br. 41/96, 21/98 i 4/99.

1998¹ i člankom 21. i 36. Zakon o regulisanju javnog duga Savezne Republike Jugoslavije po osnovu devizne štednje građana iz 2002.²

35. U siječnju 2002. godine nadležni sud u Srbiji pokrenuo je stečajni postupak protiv Investbanke. Slijedom toga, aktivirana je državna garancija za staru deviznu štednju (članak 18. Zakona o insolventnosti banaka i drugih finansijskih institucija iz 1989. godine i članak 135. Zakona o deviznom poslovanju iz 1995.³). 322 štediša bosanskohercegovačkih podružnica Investbanke bezuspješno je podnijelo zahtjev za isplatom u sklopu stečajnog postupka; njih 20 je potom vodilo građanske postupke protiv Investbanke, ali bez uspjeha. Stečajni postupak je još u tijeku.

E. Slovenija

36. Republika Slovenija je 1991. godine preuzela zakonsko jamstvo od SFRJ za staru deviznu štednju u domaćim podružnicama svih banaka, bez obzira na državljanstvo štediše (članak 19. st.3. Ustavnog zakona za provedbu Osnovne ustavne povelje iz 1991.⁴ i članak 1. starog Zakona o staroj deviznoj štednji iz 1993. godine⁵). Iako u pravilu svatko tko pokaže postojanje pravnog interesa može zahtijevati pokretanje postupka za apstraktnu ocjenu ustavnosti (članak 24. Zakona o Ustavnom sudu iz 2007. godine⁶), slovenski Ustavni sud je utvrdio da se Ustavni zakon za provedbu Osnovne ustavne povelje iz 1991. godine ne može podvrgnuti takvoj ocjeni (vidi odluke br. U-I-332/94 od 11. travnja 1996. godine i U-I-184/96 od 20. lipnja 1996. godine).

37. Nakon bezuspješnih pokušaja registriranja sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana kao zasebne banke (vidi korespondenciju NBJ i Narodne banke Bosne i Hercegovine od listopada 1991. godine u kojoj se naglašava nezakonitost takvih prijedloga jer je Slovenija u međuvremenu postala neovisna država, a Ljubljanska banka Ljubljana inozemna banka⁷), Slovenija je nacionalizirala, i potom 1994. godine, restrukturirala samu

1. *Zakon o izmirenju obaveza po osnovu devizne štednje građana*, Službeni list FRJ br. 59/98, 44/99 i 53/01.

2. *Zakon o regulisanju javnog duga Savezne Republike Jugoslavije po osnovu devizne štednje građana*, Službeni list FRJ br. 36/02.

3. *Zakon o deviznom poslovanju*, Službeni list FRJ br. 12/95, 29/97, 44/99, 74/99 i 73/00.

4. *Ustavni zakon za izvedbu Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti RS*, Službeni list Republike Slovenije br. 1/91.

5. *Zakon o poravnavanju obveznosti iz neizplaćanih deviznih vlog*, Službeni list Republike Slovenije br. 7/93.

6. *Zakon o ustavnem sodišču (uradno prečišćeno besedilo)*, Službeni list Republike Slovenije br. 64/07.

7. Kopiju su dostavile vlasti Bosne i Hercegovine.

Ljubljansku banku Ljubljana.¹ Nova banka, nazivom Nova Ljubljanska Banka, preuzela je domaću imovinu i obveze Ljubljankse banke Ljubljana. Stara banka zadržala je odgovornost za staru deviznu štednju u svojim podružnicama u drugim državama sljednicama, te vezana potraživanja prema NBJ.

38. Godine 1997. svi postupci glede stare devizne štednje u podružnicama stare Ljubljanske banke u drugim državama sljednicama su prekinuti do završetka pregovora o sukcesiji.² Ustavni sud Slovenije je u prosincu 2009. godine po ustavnoj tužbi dvoje hrvatskih štediša, proglasio tu mjeru neustavnom.³ Okružni sud u Ljubljani je potom donio brojne presude kojima je naredio staroj Ljubljanskoj banci isplatu stare devizne štednje s pripadajućim kamatama u svojim podružnicama u Zagrebu i Ljubljani. Utvrdio je da je odnos između stare Ljubljanske banke i njenih štediša u tim podružnicama privatnopravne naravi. Smatrao je nevažnim što je dio deviza navodno bio otpremljen u NBJ i što su pregovori o sukcesiji u tijeku. Također je smatrao nevažnima odluke o statusu sarajevske podružnice (paragrafi 22.-24. iznad). Najmanje jedna takva presuda, glede sarajevske podružnice, je postala pravomoćna (presuda P 119/1995-I od 16. studenog 2010.). Određeni broj štediša sarajevske i zagrebačke podružnice je također vodio postupke protiv Republike Slovenije, ali uzaludno. Okružni sud u Ljubljani je odbio takve zahtjeve u tri predmeta (kako nisu podnesene žalbe, te su odluke postale pravomoćne). Još oko 10 predmeta je u tijeku.

F. Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija

39. Ona je vratila staru deviznu štednju u domaćim bankama i lokalnim podružnicama inozemnih banaka, kao što je podružnica Ljubljanske banke Ljubljana u Skopju, bez obzira na državljanstvo štediša⁴.

1. *Ustavni zakon o dopolnitvah ustavnega zakona za izvedbo Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije*, Službeni list Republike Slovenije br. 45/94.

2. *Zakon o dopolnitvah zakona o Skladu Republike Slovenije za sukcesijo*, Službeni list Republike Slovenije br. 40/97.

3. Odluka je objavljena u Službenom listu Republike Slovenije br. 105/09.

4. *Закон за преземање на депонираните девизни влогови на граѓаните од страна на Република Македонија*, "Official Gazette of the Republic of Macedonia" no. 26/92; *Закон за гаранција на Република Македонија за депонираните девизни влогови на граѓаните и за обезбедување на средства и начин за исплата на депонираните девизни влогови на граѓаните во 1993 и 1994*, Official Gazette nos. 31/93, 70/94, 65/95 and 71/96; and *Закон за начинот и постапката на исплатување на депонираните девизни влогови на граѓаните по кои гарант е Република Македонија*, Official Gazette nos. 32/00, 108/00, 4/02 and 42/03.

III. MJERODAVNO MEĐUNARODNO PRAVO I PRAKSA

A. Mjerodavno međunarodno pravo u odnosu na sukcesiju država

40. Pitanje sukcesije država uređeno je običajnim pravilima, djelomično kodificiranim Bečkom konvencijom o sukcesiji država glede međunarodnih ugovora iz 1978. i Bečkom konvencijom o sukcesiji država glede državne imovine, arhiva i dugova iz 1983. godine¹. Iako ovaj posljednji međunarodni ugovor još nije na snazi, a samo su tri tužene države danas njegove stranke (Hrvatska, Slovenija i bivša jugoslavenska Republika Makedonija) dobro je utvrđeno načelo međunarodnog prava da, čak i ako neka država ne ratificira međunarodni ugovor, može biti vezana nekom od njegovih odredbi ako ona odražava običajno međunarodno pravo, tako što ga kodificira ili formira novo običajno pravilo (vidi *Cudak protiv Litve* [VV], br. 15869/02, stavak 66., ECHR 2010 i presudu Međunarodnog suda pravde u predmetu *North Sea Continental Shelf Cases* od 20. veljače 1969., stavak 71.).

41. Temeljno je pravilo da države moraju zajedno sporazumno riješiti sve vidove sukcesije (vidi Mišljenje br. 9 Arbitražne komisije Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji² i članak 6. Vodećih načela o sukcesiji država u imovinskim i dužničkim stvarima Instituta za međunarodno pravo iz 2001. godine). Ako bi jedna od država odbila surađivati, ona bi time povrijedila tu obvezu i odgovarala bi na međunarodnoj razini (Mišljenje br. 12 Arbitražne komisije). Iako se ne traži da se svaka kategorija imovine i dugova države prednice podijeli u pravičnom omjeru, ukupan ishod mora biti pravična raspodjela (članak 41. Bečke konvencije iz 1983.; Mišljenje br. 13. Arbitražne komisije; članci 8., 9. i 23. Vodećih načela).

B. Ugovor o pitanjima sukcesije

42. Ovaj je ugovor rezultat gotovo deset godina pregovora pod okriljem Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji i Visokog predstavnika (međunarodnog upravitelja imenovanog temeljem Aneksa 10. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini). Potpisan je 29. lipnja 2001. godine i stupio je na snagu između Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije i Crne Gore (koju je kasnije naslijedila Srbija), Slovenije i bivše jugoslavenske Republike Makedonije 2. lipnja 2004. godine.

1. SFRJ je potpisala taj ugovor 1983. godine. Savezna Republika Jugoslavija je 2001. godine podnijela instrument kojim je obavijestila o svojoj namjeri da zadrži potpis koji je dala SFRJ.

2. Ovu su Komisiju 1991. godine osnovali Europska zajednica i njezine države članice. Ona je donijela petnaest mišljenja o pravnim pitanjima koja su nastala nakon raspada SFRJ (vidi Izvješća o međunarodnom pravu 92 (1993)), str. 162-208 i 96 (1994), str. 719-37).

43. Pitanje "stare" devizne štednje bilo je sporno. Države sljednice imale su različita stajališta o tome treba li se to pitanje rješavati kao dug SFRJ temeljem Aneksa C (Financijska imovina i dugovi) ili kao privatnopravno pitanje temeljem Aneksa G (Privatno vlasništvo i stečena prava)¹. Te se države nisu mogle složiti ni oko toga treba li jamstva SFRJ za "staru" deviznu štednju preuzeti država u kojoj je dotična matična banka imala sjedište ili država u kojoj je novac bio stvarno položen. Slijedeće su odredbe na kraju unesene u Aneks C Ugovora:

Članak 2., stavak 3. (a)

"Ostale financijske obveze uključuju:

(a) jamstva SFRJ ili njezine Narodne banke Jugoslavije za štedne pologe u čvrstoj valuti u nekoj komercijalnoj banci ili bilo kojoj njezinoj ispostavi u bilo kojoj državi sljednici prije datuma kad je ova proglasila neovisnost;..."

Članak 7.

"Jamstva SFRJ ili njezine NBJ za deviznu štednju položenu u nekoj poslovnoj banci ili nekoj od njezinih ispostava u bilo kojoj od država sljednica prije datuma njezina proglašenja neovisnosti bit će predmetom pregovora bez odgode, time da se pritom posebno uzme u obzir potreba zaštite devizne štednje pojedinaca. Ti će se pregovori održati pod pokroviteljstvom Banke za međunarodna poravnanja."

44. Godine 2001/2. održana su četiri kruga pregovora o raspodjeli jamstava SFRJ za "staru" deviznu štednju. Budući da se države sljednice nisu mogle dogovoriti, Banka za međunarodna poravnanja ("BMP") u rujnu 2002. godine obavijestila ih je da je stručnjak, g. Meyer, odlučio više ne sudjelovati u pregovorima i da BMP tu više nema nikakvu ulogu. Zaključio je kako slijedi:

"Ako bi međutim svih pet država sljednica u kasnijoj fazi odlučilo započeti nove pregovore o jamstvima za deviznu štednju i ako bi zatražile pomoć BMP-a, BMP bi bio spreman razmotriti pružanje takve pomoći, pod uvjetima koje bi trebalo dogovoriti."²

Izgleda da su četiri države sljednice (sve osim Hrvatske) ubrzo nakon toga obavijestile BMP kako su spremne nastaviti pregovore. Hrvatska je to učinila u listopadu 2010. godine i primila odgovor u studenom 2010. godine koji, u bitnom dijelu glasi kako slijedi:

"...MBP je nedavno ponovno razmotrio ovo pitanje i vjeruje da njegov doprinos bilo kakvom novom krugu pregovora, kao dio uloge posrednika, ne bi moglo donijeti dodanu vrijednost, imajući na umu količinu vremena koje je proteklo od prošlog kruga pregovora, kao i njegove sadašnje prioritete u području monetarne i financijske stabilnosti. Međutim, željeli bismo naglasiti da organizacija dvomjesečnih sastanaka u

1. Vidi *travaux préparatoires* ugovora koje je dostavila Vlada Slovenije (aneksi br. 265-70).

2. Presliku ovoga pisma dostavila je Vlada Republike Hrvatske.

Bazelu nudi praktičnu priliku guvernerima država sljednica za međusobnu neformalnu raspravu o ovoj stvari u MBP-u."¹

45. Treba primijetiti da je usporedivo otvoreno pitanje jamstava SFRJ za štedne uloge položene u Poštanskoj štedionici i njenim podružnicama bilo riješeno izvan pregovora o Ugovoru o pitanjima sukcesije, tako što je svaka država preuzela jamstva za podružnice na svom državnom području.

46. U skladu s člankom 4. Ugovora o pitanjima sukcesije, osnovan je Stalni zajednički odbor visokih predstavnika država sljednica za praćenje učinkovite provedbe Ugovora, kao forum za raspravu otvorenih pitanja nastalih tijekom njegove provedbe. Do sada se sastao tri puta: 2005., 2007. i 2009. godine.

47. U ovom su predmetu bitne i sljedeće odredbe Ugovora.

Članak 5.

“(1) Razlike koje mogu proizići iz tumačenja i primjene ovoga Ugovora rješavat će se u prvome redu raspravom među zainteresiranim državama.

(2) Ako se razlike ne mogu razriješiti u tim raspravama u roku od mjesec dana od prvoga priopćenja u raspravi, zainteresirane države će

(a) iznijeti stvar pred neovisnu osobu po njihovu izboru, u cilju brzoga i autoritativnoga utvrđivanja materije, koja će biti poštovana te koja prema potrebi može naznačiti konkretne rokove za djelovanje; ili

(b) uputiti stvar na rješavanje Stalnom zajedničkom odboru ustanovljenome člankom 4. ovoga Ugovora.

(3) Razlike koje mogu proizići iz tumačenja izraza korištenih u ovome Ugovoru ili u bilo kojemu kasnijemu ugovoru potrebnome radi provedbe aneksa ovoga Ugovora mogu se dodatno na inicijativu bilo koje zainteresirane države uputiti na obvezujuće rješavanje stručnjaku pojedincu (koji ne smije biti državljanin nijedne od stranaka ovoga Ugovora) kojega dogovorno imenuju stranke u sporu ili, ako se one ne mogu suglasiti, kojega imenuje predsjednik Suda za mirenje i arbitražu OESSa. Taj stručnjak utvrđuje sva pitanja postupka, nakon konzultacija sa strankama koje su zatražile takvo rješavanje, ako to stručnjak smatra prikladnim, s čvrstom nakanom da osigura brzo i učinkovito razrješenje nesuglasja.

(4) Postupak iz stavka (3) ovoga članka strogo se ograničava na tumačenje izraza korištenih u ugovorima o kojima je riječ, te ni u kom slučaju ne dopušta ekspertu da utvrđuje praktičnu primjenu bilo kojega od tih ugovora. Konkretno, navedeni postupak ne odnosi se na

(a) Dodatak ovom Ugovoru;

(b) članke 1, 3. i 4. Aneksa B;

(c) članke 4. i 5. (1) Aneksa C;

(d) članak 6. Aneksa D.

1. Presliku ovoga pisma dostavila je Vlada Republike Hrvatske.

(5) Ništa u prethodnim stavcima ovoga članka neće utjecati na prava ili obveze stranaka ovoga Ugovora iz bilo koje važeće odredbe koja ih obvezuje glede rješavanja sporova.”

Članak 9.

“Ovaj Ugovor države sljednice moraju provoditi u dobroj vjeri u skladu s Poveljom Ujedinjenih naroda i u skladu s međunarodnim pravom.”

C. Međunarodna praksa u odnosu na *pactum de negotiando* u međudržavnim predmetima

48. Obveza koja proizlazi iz *pactum de negotiando*, pregovaranja radi sklapanja ugovora, mora biti ispunjena u dobroj vjeri, u skladu s temeljnim načelom *pacta sunt servanda*.

49. Međunarodni sud pravde u svojoj je presudi od 20. veljače 1969. godine u *North Sea Continental Shelf Cases* (stavak 85.) rekao:

“...stranke imaju obvezu započeti pregovore radi postizanja sporazuma, a ne samo proći kroz formalni proces pregovora kao neku vrstu prethodnog uvjeta za automatsku primjenu određene metode razgraničenja za slučaj kad ne postoji ugovor; obveza im je tako se ponašati kako bi pregovori bili smisleni, a to neće biti slučaj kad bilo koja od njih ustraje na svojem stavu ne razmišljajući uopće o bilo kakvim izmjenama tog stava...”

50. Odluka Arbitražnog suda za ugovor o njemačkim vanjskim dugovima u predmetu *Grčka protiv Savezne Republike Njemačke* od 26. siječnja 1972. godine, u bitnom dijelu glasi kako slijedi (stavci 62.-65.):

“Međutim, *pactum de negotiando* također nije bez pravnih posljedica. To znači da će obje strane u dobroj vjeri uložiti napor za postizanje obostrano zadovoljavajućeg rješenja kompromisom, čak i ako to znači odustajanje od prethodno snažno zauzetih stavova. To podrazumijeva voljnost napuštanja ranijih stavova, u svrhu pregovora, kako bi se izišlo u susret drugoj strani. Izričaj Ugovora ne može se tumačiti kao da se svaka strana namjerava držati svog prethodnog stajališta i ustrajati na potpunoj kapitulaciji druge strane. Takav koncept ne bi bio spojiv s izrazom “pregovori”. To bi bilo upravo suprotno od onoga što je bila namjera. Preuzimanje obveze pregovaranja znači da će se s drugom stranom razgovarati radi postizanja dogovora. Iako Sud ne zaključuje da članak 19. u vezi sa stavkom II. Aneksa I apsolutno obvezuje sve strane da postignu sporazum, mišljenja je da izrazi upotrijebljeni u ovoj odredbi zahtijevaju da stranke pregovaraju, nešto ponude i traže zauzvrat te u dobroj vjeri pokušaju ostvariti rezultat prihvatljiv objema stranama i tako okončaju ovaj dugotrajan prijedpor...”

Ugovor o pregovaranju o spornim novčanim potraživanjima u ovome predmetu nužno uključuje voljnost razmatranja nagodbe. To je istina, iako se spor proteže ne samo na iznos potraživanja nego i na njihovo postojanje. Načelo nagodbe nije time pogođeno. Članak 19. nužno ne zahtijeva da stranke riješe razna pravna pitanja o kojima se ne slažu. Na primjer, on ne predviđa da se od obje strane očekuje da jednako gledaju na određene točke koje ih dijele, kao npr. postoje li sporna potraživanja pravno ili ne, ili jesu li to javna ili privatna potraživanja. Što se tih točaka tiče, stranke su se u stvari dogovorile da se ne slažu, ali, ne dovodeći u pitanje njihove

tvrdnje glede tih točaka, one su preuzele obvezu da će voditi pregovore koliko god je to moguće radi sklapanja ugovora o nagodbi...

Sud smatra da je načelo u podlozi predmeta *North Sea Continental Shelf Cases* primjenjivo na ovaj spor. Kao što je to objavio Međunarodni sud pravde, to načelo potvrđuje i daje značenije redovnom značenju riječi "pregovori". Da bi bili smisleni, u pregovore treba ući radi postizanja sporazuma. Iako, kao što smo istaknuli, ugovor o pregovaranju nužno ne podrazumijeva obvezu postizanja sporazuma, on podrazumijeva da će biti uloženi ozbiljni naponi prema tom cilju."

PRAVO

I. PRETHODNI PRIGOVORI VLADE

51. U fazi odlučivanja o dopuštenosti predmeta vlade Srbije, Slovenije i Makedonije tvrdile su da podnositelji nisu iscrpili sva domaća pravna sredstva. Sud je primjetio da ovo pitanje pogađa srž prigovora temeljem članka 13. i da bi bilo prikladnije ispitati ga u fazi odlučivanja o osnovanosti (vidi gornji stavak 4). Stoga su tvrdnje stranaka i ocjena Suda u tom pogledu navedeni u stavcima 76.-90.

52. Sud bilježi da su vlade Bosne i Hercegovine i Hrvatske iznijele daljnje tvrdnje u prilog njihovim prigovorima uložnim u fazi odlučivanja o dopuštenosti glede spojivosti zahtjeva *ratione personae* [s Konvencijom]. Međutim, nakon što je proučio ove tvrdnje Sud bilježi da one ne daju nikakvu osnovu za ponovno razmatranje zaključka do kojeg je došao u odluci o dopuštenosti u ovome predmetu. Naime, tužene države su prihvatile da je "stara" devizna štednja bila dio financijske odgovornosti SFRJ koje one trebaju dijeliti (vidi stavke 38. i 58. ove odluke). Sud će uzeti u obzir te tvrdnje samo u mjeri u kojoj one utječu na osnovanost pitanja postavljenih temeljem članka 1. Protokola br. 1.

53. Sud će se ograničiti na naglašavanje da kvalifikacija ovoga pitanja kao pitanja sukcesije, uzimajući u obzir primjenjivo međunarodno pravo, samo zahtijeva da sveukupan ishod podjele imovine i dugova države prednice bude pošten. U tom slučaju, države mogu slobodno odlučiti o konkretnim uglavcima ugovora o nagodbi, koristeći mehanizme koje one same smatraju prikladnim, glede, između ostalog, vraćanja "stare" devizne štednje. Sud u Strasbourgu ne može izvršiti ovaj zadatak.

II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 1. PROTOKOLA BR. 1.

54. Članak 1. Protokola br. 1. Konvencije glasi kako slijedi:

"Nitko se ne smije lišiti svoga vlasništva, osim u javnom interesu, i to samo uz uvjete predviđene zakonom i općim načelima međunarodnoga prava.

Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne umanjuju pravo države da primijeni zakone koje smatra potrebnima da bi uredila upotrebu vlasništva u skladu s općim interesom ili za osiguranje plaćanja poreza ili drugih doprinosa ili kazni.

A. Tvrdnje stranaka

1. Podnositelji

55. Podnositelji tvrde da im tužene države, kao države sljednice SFRJ, trebaju isplatiti njihovu "staru" deviznu štednju jer se nisu uspjele dogovoriti o tom preostalom pitanju sukcesije.

2. Vlada Bosne i Hercegovine

56. Vlada se ne slaže s nalazom Suda da je pitanje "stare" devizne štednje u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana i u tuzlanskoj podružnici Investbanke pitanje sukcesije (vidi odluku o dopuštenosti u ovom predmetu, stavak 58.). S tim u vezi tvrde da se pitanje jamstava SFRJ za "staru" deviznu štednju, o kojem se govori u Aneksu C Ugovora o pitanjima sukcesije, treba razlikovati od pitanja "stare" devizne štednje kao takve. Nadalje, priznajući da "stara" devizna štednja nije izričito navedena u Aneksu G Ugovora o pitanjima sukcesije koji govori o privatnom vlasništvu i stečenim pravima, Vlada tvrdi da je važnije da nije ni izričito isključena. Tvrde da je odnos između štediša i banaka privatnopravne naravi, usprkos jamstvima SFRJ za "staru" deviznu štednju, te da štediše naprijed navedenih podružnica nisu bili u takvom privatnopravnom odnosu sa samim podružnicama, nego s matičnim bankama (tj. Ljubljanskom bankom Ljubljana i Investbankom). S obzirom da je Ljubljanska banka Ljubljana imala sjedište u Sloveniji a Investbanka u Srbiji, i, još važnije, da je većina sredstava njihovih podružnica najvjerojatnije završila u Sloveniji odnosno Srbiji (vidi stavke 21. i 27.), ova Vlada tvrdi da Slovenija i Srbija stoga trebaju odgovarati u ovome predmetu. U tom pogledu upućuju na odluke slovenskih sudova navedene u stavku 38. i odluke srpskih sudova navedene u predmetu *Šekerović protiv Srbije* (odl.), br. 32472/03, 4. siječnja 2007. Nadalje upućuju na odluku AP 164/04 Ustavnog suda Bosne i Hercegovine od 1. travnja 2006. stavak 68., u kojoj je presuđeno da Bosna i Hercegovina nije odgovorna za "staru" deviznu štednju u podružnicama koje se razmatraju u ovome predmetu.

57. Glede obveze pregovaranja o pitanju jamstava SFRJ za "staru" deviznu štednju navedene u članku 7. Aneksa C Ugovora o pitanjima sukcesije, Vlada Bosne i Hercegovine tvrdi da su uložili ozbiljne napore prema postizanju sporazuma, a da su Srbija i Slovenija cijelo vrijeme ustrajale na svojim stavovima te da nisu ni pomislile izmijeniti ih na bilo koji način. Od Bosne i Hercegovine se očekivalo da će sazvati sljedeći sastanak Stalnog zajedničkog odbora u Sarajevu nakon 2010. godine, što ona nije učinila. Međutim, Vlada tvrdi da je to zbog činjenice što se države

sljednice još nisu sporazumjele o dnevnom redu sastanka (prema članku 5. Poslovnika tog Odbora sastanak se ne može održati ako nije dogovoren dnevni red). Vlada Bosne i Hercegovine dodaje da su njena izaslanstva u raznim prilikama na dvostranim sastancima sa svojim slovenskim kolegama postavila pitanje "stare" devizne štednje u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana. Slovenska je strana navodno odbila svaki razgovor zbog toga što još nisu bili završeni pregovori o sukcesiji u tom pogledu.

3. *Vlada Republike Hrvatske*

58. Hrvatska Vlada tvrdi da u ovome predmetu trebaju odgovarati Srbija i Slovenija. Oni obrazlažu te tvrdnje kao i Vlada Bosne i Hercegovine (vidi stavak 56.). Glede obveze pregovaranja navedene u članku 7. Aneksa C Ugovora o pitanjima sukcesije, ova Vlada tvrdi da su oni pregovarali u dobroj vjeri, a da srpska i slovenska Vlada nisu pokazale nikakvu namjeru za napuštanjem svojih ranijih stavova.

4. *Vlada Republike Srbije*

59. Nakon duge analize međunarodne prakse glede *pactum de negotiando*, srpska Vlada tvrdi da su pregovarali u dobroj vjeri. Glede ponašanja ostalih država sljednica, osobito kritiziraju Hrvatsku zato što je MBP obavijestila o spremnosti da nastavi pregovore o tom pitanju tek 2010. godine (vidi stavak 44.). Ako Sud bude smatrao da se Srbija umiješala u "vlasništvo" g. Šahdanovića u svrhu članka 1. Protokola br. 1., srpska Vlada tvrdi da je miješanje bilo opravdano jer je ona jednostavno zamrzнула njegovu štednju u tuzlanskoj podružnici Investbanke za vrijeme pregovora o sukcesiji (vidi stavak 34.). Naposljetku, tvrde da je Bosna i Hercegovina imala najviše koristi od "stare" devizne štednje u tuzlanskoj poslovnicu Investbanke. Stoga nju treba smatrati odgovornom u ovom predmetu. U potpori svoga stava dostavili su ugovor temeljem kojega je određen E.M. iz Tuzle dobio dinarski zajam od tuzlanske podružnice Investbanke u zamjenu za svoju deviznu štednju.

5. *Vlada Republike Slovenije*

60. Slovenska Vlada tvrdi da je pitanje "stare" devizna štednje u sarajevskoj podružnici Ljubljanske Banke Ljubljana i u tuzlanskoj podružnici Investbanke pitanje sukcesije. Nadalje tvrde da je Slovenija cijelo vrijeme radila na pronalaženju rješenja za raspodjelu jamstava SFRJ za "staru" devizna štednju i da su njihovi napori propali jer su Bosna i Hercegovina i Hrvatska potkopavale pregovore. Naime, slovenska Vlada kritizira Hrvatsku zato što je odbila riješiti ovo pitanje putem arbitraže MMF-a 1999. godine, zato što je odbila razgovarati o tome na sastancima Stalnog zajedničkog odbora; zato što je pristala nastaviti pregovore pod

okriljem MBP-a, navodno pod pritiskom EU-a, samo 2010. godine (vidi stavak 44.); zato što je povukla tu ponudu nakon zaključenja pristupnih pregovora s EU-om 2011. godine te, naposljetku, zato što je onemogućila zagrebačkoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana da obavlja redovite bankarske aktivnosti i tako stvori dodatnu imovinu. Slovenska Vlada kritizira Bosnu i Hercegovinu zato što je poduzela niz jednostranih mjera, ubrzo nakon zaključenja pregovora pod okriljem MBP-a, osmišljenih za poboljšanje njezinog pregovaračkog položaja prema Sloveniji: Vlada FBH je 15. srpnja 2002. godine donijela odluku kojom se zahtijeva da Ministarstvo pravosuđa predloži izmjene Zakona o sudskom registru iz 2000. godine tako da se retroaktivno produlji zastarni rok za brisanje upisa domaće Ljubljanske banke Sarajevo iz registra trgovačkih društava i zatraži da uprava te banke, koju je imenovalo Ministarstvo financija, podnese zahtjev za brisanje tog upisa (vidi stavak

24.). Zaključno, oni tvrde da Bosna i Hercegovina i Hrvatska trebaju biti odgovorne u ovom predmetu.

61. Glede prijenosa deviza iz sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana u Narodnu banku Slovenije, slovenska Vlada ukazuje da je dio tih sredstava nakon toga bio prebačen natrag u Sarajevo. Tvrde da su preostala sredstva bila proslijeđena NBJ-u. Međutim, iako su dokazali da su ta sredstva zaista bila zabilježena kao potraživanje sarajevske podružnice prema NBJ-u, nisu dokazali da su bila fizički prenesena na NBJ (vidi stavak 11.). U tom pogledu je slovenska Vlada pozvala Sud da ne prihvati nikakvu teoriju prema kojoj bi fizička gotovina bila vrednija od knjigovodstvene gotovine (tj. pravnog posla na papiru).

6. Vlada Republike Makedonije

62. Makedonska Vlada tvrdi da nisu povrijedili imovinska prava podnositelja budući da su o tom pitanju pregovarali u dobroj vjeri.

B. Ocjena Suda

1. Mjerodavno pravilo članka 1. Protokola br. 1.

63. Kao što je Sud mnogo puta rekao, članak 1. Protokola br. 1 sadrži tri pravila: prvo pravilo utvrđeno u prvoj rečenici prvoga stavka opće je naravi i proglašava načelo mirnog uživanja vlasništva; drugo pravilo, sadržano u drugoj rečenici prvog stavka odnosi se na lišavanje vlasništva i podvrgava ga određenim uvjetima; treće pravilo, navedeno u drugome stavku priznaje da, između ostalog, države ugovornice imaju pravo nadzirati upotrebu vlasništva u skladu s općim interesom. Drugo i treće pravilo tiču se konkretnih slučajeva miješanja u pravo na mirno uživanje vlasništva te ih treba tumačiti u svjetlu općih načela objavljenih u prvom pravilu (vidi,

između ostalih izvora prava, predmet *Iatridis protiv Grčke* [VV], br. 31107/96, stavak 55., ECHR 1999-II).

64. Pred Sudom nije bilo osporeno da potraživanja sadašnjih podnositelja nisu nikada prestala, već da oni bez obzira na to mnogo godina nisu mogli raspolagati svojom "starom" deviznom štednjom. Stoga će Sud ispitati ovaj predmet, kao i druge slične predmete (vidi *Trajkovski protiv bivše jugoslavenske Republike Makedonije* (odl.), br. 53320/99, ECHR 2002-IV i *Suljagić protiv Bosnie i Hercegovine*, br. 27912/02, 3. studenog 2009.), temeljem trećeg pravila ovog članka.

2. Opća načela

65. Opća načela tumačenja članka 1. Protokola br. 1. (načelo zakonitosti, načelo legitimnog cilja i načelo poštene ravnoteže) ponovljena su u naprijed citiranom predmetu *Suljagić, stavci 40.-44.*

3. Primjena općih načela na ovaj predmet

66. Sud je spreman prihvatiti da su u ovom predmetu poštovana načela zakonitosti i legitimnog cilja (vidi naprijed citirane predmete *Trajkovski* i *Suljagić*). Stoga će nastaviti ispitivati ključno otvoreno pitanje je li postignuta poštena ravnoteža između općeg interesa i prava podnositelja zajamčenih ovim člankom.

67. Polaganjem deviza u banke, štediše su dobili pravo da podignu svoje devizne štedne uloge iz banaka u svako doba zajedno s pripadajućim kamatama. Njihova potraživanja od banaka preživjela su raspad SFRJ (vidi odluku o dopuštenosti u ovom predmetu, stavci 53.-54.). Iako je točno da je država jamčila za sve "stare" devizne štednje, to se jamstvo jedino moglo aktivirati na zahtjev neke banke, a ni jedna banka u ovom predmetu nije postavila takav zahtjev (vidi stavak 9.). Odgovornost dakle nije prešla s tih banaka na SFRJ. Treba također napomenuti da podružnice Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke nisu imale zasebnu pravnu osobnost u vrijeme raspada SFRJ; prema podacima iz sudskog registra, one su djelovale su u ime i za račun matičnih banaka.

U svjetlu navedenog, Sud bilježi da su Ljubljanska banka Ljubljana, sa sjedištem u Sloveniji i Investbanka, sa sjedištem u Srbiji bile i dalje odgovorne za "staru" deviznu štednju u svojim podružnicama do raspada SFRJ, bez obzira gdje su se nalazile. Sud će u nastavku razmatrati razdoblje poslije raspada SFRJ.

68. Što se tiče Ljubljanske banke Ljubljana, slovenska Vlada je najprije tu banku nacionalizirala, zatim prebacila većinu njezine imovine u novu banku; u isto vrijeme je potvrdila da je stara Ljubljanska banka zadržala odgovornost za "staru" deviznu štednju u svojim podružnicama u drugim državama sjednicama i povezana potraživanja prema NBJ. Sud je već presudio da država ugovornica može biti odgovorna za dugove poduzeća u

državnom vlasništvu, čak i ako je to poduzeće zasebna pravna osoba, ako nema "dovoljno institucionalne i poslovne nezavisnosti od države" (vidi *Mykhaylenko i ostali protiv Ukrajine*, br. 35091/02 i ostali, st. 43-45, ECHR 2004-XII). Jasno je da je Slovenija jedini dioničar stare Ljubljanske banke i da Vladina agencija vodi tu banku. Osim toga, država je u velikoj mjeri odgovorna za nesposobnost banke da isplati svoje dugove (zato što je zakonom prenijela većinu svoje imovine na drugu banku). Na kraju Sud primjećuje da je većina sredstava sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana vjerojatno završila u Sloveniji (vidi stavak 21.) Uzimajući u obzir sve ove čimbenike, Sud zaključuje kako postoji dovoljan razlog da smatra Sloveniju odgovornom za dug banke prema gđi Ališić i g. Sadžaku u posebnim okolnostima ovog predmeta.

69. Sud bilježi tvrdnju slovenske Vlade da je u razdoblju 1992.-2004. status klijenata sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana bio vrlo nejasan zbog nedosljednosti u zakonu i praksi u Bosni i Hercegovini (vidi stavke 16. i

22.-

24.). Međutim, u međuvremenu se situacija promijenila; pokazalo se da od 2004. Bosna i Hercegovina nema nikakvu namjeru vratiti dug tim štedišama. U takvim okolnostima, Sud se slaže sa slovenskim sudovima da prijašnje nedosljednosti nisu više bitne (vidi stavak 38.).

70. Što se tiče Investbanke, ona je sve do 3. siječnja 2002. godine ostala odgovorna za "staru" deviznu štednju u svojim podružnicama u drugim državama sljednicama. Tog je dana nadležni srpski sud izdao stečajni nalog protiv te banke i državno je jamstvo aktivirano za "staru" deviznu štednju u toj banci i njezinim podružnicama (vidi stavak 35.). Sud nadalje primjećuje da je Investbanka u cijelosti ili većinom u društvenom vlasništvu. U usporedivim predmetima protiv Srbije presudio je da je država odgovorna za dugove poduzeća u društvenom vlasništvu jer su pod stogom kontrolom državne agencije (vidi osobito, *R. Kačapor i ostali protiv Srbije*, br. 2269/06 o dr., stavci 97.-98., 15. siječnja 2008. u vezi s poduzećem koje se uglavnom sastoji od kapitala u društvenom vlasništvu i *Rašković i Milunović protiv Srbije*, br. 1789/07 i 28058/07, st. 71., 31. svibnja 2011. godine u vezi s poduzećem koje se sastoji od društvenog i državnog kapitala). Sud ne nalazi razloge za mijenjanje svoje prakse. Što se tiče činjenice da je većina sredstava u tuzlanskoj podružnici Investbanke najvjerojatnije završila u Srbiji (vidi stavak 27.) i da je Srbija prodala sve prostorije te podružnice u Bosni i Hercegovini (vidi gornji stavak 28.), Sud zaključuje da postoje dovoljne osnove da smatra Srbiju odgovornom za dug banke prema g. Šahdanoviću u posebnim okolnostima ovoga predmeta.

71. Sud je zabilježio stav srpske Vlade, koji dijeli sa slovenskom Vladom, da je Bosna i Hercegovina imala najviše koristi od "stare" devizne štednje u podružnicama Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke na svojem državnom području s obzirom na činjenicu da su poduzećima sa

sjedištem u toj državi bili odobreni krediti s vrlo povoljnim uvjetima u zamjenu za devize otpremljene u Sloveniju i Srbiju (vidi stavak 12.). Međutim, s obzirom na hiperinflaciju u bivšoj SFRJ i kasnije za vrijeme rata u Bosni i Hercegovini, ti su krediti u dinarima ubrzo izgubili na vrijednosti za razliku od "stare" devizne štednje.

72. Nakon što je utvrdio da je Slovenija odgovorna za "staru" deviznu štednju u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana i da je Srbija odgovorna za "staru" deviznu štednju u tuzlanskoj podružnici Investbanke, Sud mora na kraju ispitati jesu li zbog nemogućnosti podnositelja da slobodno raspolože sa svojom "starom" deviznom štednjom u tim podružnicama od 1991./92. godine te države povrijedile članak 1. Protokola br. 1.

Objašnjenje za kašnjenje koje su dale srpska i slovenska Vlada u biti se svodi na njihovu dužnost da u dobroj vjeri pregovaraju o ovom pitanju s drugim državama sljednicama, kao što to nalaže međunarodno pravo. Bilo kakvo jednostrano rješenje, po njima bi bilo protiv te dužnosti.

73. Sud se međutim ne slaže. Dužnost pregovaranja ne sprječava države sljednice da donesu privremene mjere u cilju zaštite interesa štediša. Hrvatska Vlada isplatila je veliki dio stare devizne štednje svojih građana u zagrebačkoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana (vidi stavak

32.) a makedonska je Vlada vratila cijeli iznos "stare" devizne štednje u skopskoj podružnici te banke (vidi stavak 39.). U isto vrijeme te dvije vlade nisu nikada odustale od svog stava da bi slovenska Vlada trebala biti konačno odgovorna, te one i dalje traže odštetu za iznose isplaćene na među-državnoj razini (posebno u kontekstu pregovora o sukcesiji). Iako su određena kašnjenja možda opravdana u iznimnim okolnostima (vidi za usporedbu, *Immobiliare Saffi protiv Italije* [VV], br. 22774/93, st. 69., ECHR 1999-V), Sud smatra kako su trajna nemogućnost podnositelja da slobodno raspolože svojom ušteđevinom, unatoč propasti pregovora u sklopu BIS-a vođenih 2002. godine temeljem Ugovora o pitanjima sukcesije i nedostatak bilo kakvih smislenih pregovora o tom pitanju nakon toga, ipak protivni članku 1. Protokola broj 1.

74. Stoga je potrebno utvrditi da je Slovenija povrijedila članak 1. Protokola br. 1 u odnosu na gđu Ališić i g. Sadžaka, a Srbija u odnosu na g. Šahdanovića, osim ako podnositelji nisu iscrpili sva domaća pravna sredstva (za konačni zaključak Suda u vezi s ovom člankom, vidi stavak 91.). Što se tiče drugih tuženih država, Sud ne nalazi povredu tog članka (ibid).

III. NAVODNA POVREDA ČLANKA 13. KONVENCIJE

75. Članak 13. Konvencije propisuje:

"Svako čija su prava i slobode, priznata ovom konvencijom, narušena ima pravo na pravni
lijek pred nacionalnim vlastima, čak i onda kada su povredu ovih prava i sloboda

učinile
osobe u vršenju svoje službene dužnosti".

A. Tvrdnje stranaka

1. Podnosioci

76. Podnosioci tvrde da nisu imali na raspolaganju učinkovito pravno sredstvo za svoje progovore temeljem članka 1., Protokola br. 1. niti u jednoj tuženoj državi.

2. Tužene Vlade

77. Slovenska Vlada tvrdi da su podnositeljima bila dostupna slijedeća pravna sredstva: prvo, mogli su podnijeti tužbu protiv stare Ljubljanske banke pred slovenskim sudovima. Ta je Vlada spomenula niz domaćih presuda koje se odnose na podružnice stare Ljubljanske banke u drugim državama sljednicama koje su postale pravomoćne prije prekida postupka 1997. godine ili su donesene nakon odluke iz 2009. godine kojom je utvrđeno da je prekid postupka neustavan (vidi stavak 38.). Nadalje, podnosioci su mogli podnijeti tužbu protiv Republike Slovenije. U slučaju negativne odluke o osnovanosti ili postupovne odluke o prekidu postupka, mogli su podnijeti ustavnu tužbu. Štoviše, podnosioci su mogli zatražiti od slovenskog Ustavnog suda da pokrene postupak za ocjenu ustavnosti prekida postupka od 1997. do 2009. i / ili činjenice da država nije preuzela odgovornost za "staru" deviznu štednju u sarajevskoj podružnici stare Ljubljanske banke. Podnosioci su, inače, mogli podnijeti tužbu protiv stare Ljubljanske banke pred hrvatskim sudovima: više od 500 klijenata zagrebačke podružnice stare Ljubljanske banke dobilo je presude i njih 63 je do sad primilo isplatu svoje "stare" devizne štednje poslije prisilne prodaje imovine te banke u Republici Hrvatskoj (vidi stavak 32.).

78. Srpska Vlada također smatra da su podnositeljima bila dostupna razna pravna sredstva. Tvrde da je g. Šahdanović trebao prijaviti svoje potraživanje protiv tuzlanske podružnice Investbanke u stečajnim postupku. U isto vrijeme ta je Vlada priznala da nijedan klijent podružnica Investbanke u Bosni i Hercegovini nije primio isplatu svoje "stare" devizne štednje u kontekstu tog stečajnog postupka. Nadalje, tvrde je da je g. Šahdanović trebao pokrenuti parnični postupak protiv Investbanke pred srpskim sudovima. Konačno, tvrde je da je trebao probati podići svoju uštedevinu iz humanitarnih razloga (vidi stavak 33.).

79. Makedonska Vlada tvrdi da su podnosioci trebali iscrpiti sva domaća pravna sredstva u Srbiji i Sloveniji, bez ulaženja u detalje.

80. Nasuprot tome, Vlade Bosne i Hercegovine i Hrvatske tvrde da podnosioci nisu imali na raspolaganju učinkovita pravna sredstva s

obzirom na prekid svih postupaka u vezi sa "starom" deviznom štednjom u podružnicama Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke koje se nalaze u drugim državama sljednicama (vidi stavke 34.-38.). Štoviše čak i da su podnositelji dobili presude kojima bi Ljubljanskoj banci bilo naloženo da isplati njihove uštede, te se presude vjerojatno ne bi provele zato što je zakon iz 1994. ostavio tu banku s ograničenom imovinom (vidi stavak 37.).

B. Ocjena Suda

81. Sud je već u više navrata presudio da članak 13. jamči dostupnost pravnog sredstva na nacionalnoj razini za provedbu bitnih konvencijskih prava u kojem su god obliku ona osigurana u domaćem pravnom poretku. Članak 13., dakle, zahtjeva osiguranje domaćeg pravnog sredstva koje se bavi bitnim "dokazivim prigovorom" na temelju Konvencije i osigurava odgovarajuću zadovoljstvinu. Iako je opseg obveza država ugovornica iz članka 13. različit, ovisno o prirodi podnositeljevog prigovora, pravno sredstvo propisano člankom 13. mora biti učinkovito u praksi i u pravu. "Učinkovitost" tog "pravnog sredstva" u smislu članka 13. ne ovisi o izvjesnosti povoljnog ishoda za podnositelja. Isto tako, "vlast" iz tog članka ne mora nužno biti sudsko tijelo; u tom slučaju, ovlasti i jamstva koje ono pruža moraju biti značajni za određivanje je li pravno sredstvo pred njim učinkovito. Također, čak i ako neko pravno sredstvo samo po sebi ne zadovoljava u potpunosti zahtjeve članka 13., to može činiti zbroj pravnih sredstava predviđenih domaćim pravom (vidi *Kudla protiv Poljske* [VV], br. 30210/96, st. 157., ECHR 2000-XI). Treba ponoviti da, iako možda postoje iznimke opravdane posebnim okolnostima nekog predmeta, procjena jesu li domaća pravna sredstva iscrpljena obično se provodi s obzirom na datum kad je zahtjev podnesen Sudu (vidi *Baumann protiv Francuske*, br. 33592/96, st. 47., ECHR 2001-V i *Babylonová protiv Slovačke*, br. 69146/01, st. 44., ECHR 2006-VIII). Konačno, kao opće pravilo, podnositelji koji žive izvan nadležnosti države ugovornice nisu izuzeti od nužnosti iscrpljenja domaćih pravnih sredstava unutar te države (vidi za usporedbu *Demopoulos i ostali protiv Turske* (odluka) [GC], br. 46113/99, 3843/02, 13751/02, 13466/03, 10200/04, 14163/04, 19993/04 i 21819/04, st. 98, ECHR 2010).

82. Kad je o ovom predmetu riječ, Sud će najprije ispitati mogu li se tužba protiv stare Ljubljanske banke odnosno Republike Slovenije pred slovenskim sudovima, zahtjev slovenskom Ustavnom sudu da pokrene postupak za ocjenu ustavnosti i tužba protiv stare Ljubljanske banke pred hrvatskim sudovima, bilo zasebno ili zajedno, smatrati učinkovitim domaćim pravnim sredstvima za nemogućnost gđe Ališić i g. Sadžaka da slobodno raspolažu svojom "starom" deviznom štednjom u sarajevskoj podružnici stare Ljubljanske banke. Nadalje, utvrdit će mogu li se zahtjev nadležnom stečajnom sudu u Srbiji, građanska tužba protiv Investbanke pred srpskim sudovima i zahtjev za isplatu iz humanitarnih razloga, bilo

zasebno ili zajedno, smatrati učinkovitim domaćim pravnim sredstvima za nemogućnost g. Šahdanovića da slobodno raspolaže svojom "starom" deviznom štednjom u tuzlanskoj podružnici Investbanke.

1. Glede sarajevske podružnice stare Ljubljanske banke

(a) Građanska tužba protiv stare Ljubljanske banke pred slovenskim sudovima

83. Sud primjećuje da je Ljubljanski okružni sud donio mnogo presuda u kojima je naložio staroj Ljubljanskoj banci da isplati "staru" deviznu štednju s pripadajućim kamatama u svojim podružnicama u Sarajevu i Zagrebu, , te kako je barem jedna takva presuda, u vezi s baš tom podružnicom u Sarajevu već postala pravomoćna (vidi stavak 38.). Međutim, s obzirom na činjenicu da je zakon iz 1994. godine ostavio tu banku s ograničenom imovinom, nije izvjesno hoće li te presude biti izvršene (vidi stavak 37.). Uistinu, slovenska Vlada nije dokazala da je i jedna takva presuda izvršena. Nema, dakle, dokaza u ovom trenutku da je to pravno sredstvo bilo sposobno pružiti odgovarajuću i dostatnu zadovoljštinu podnositeljima.

(b) Građanska tužba protiv Republike Slovenije pred slovenskim sudovima

84. Nekoliko klijenata sarajevske i zagrebačke podružnice stare Ljubljanske banke podnijelo je građanske tužbe protiv Republike Slovenije. Kako do sada nitko od njih nije uspio (vidi stavak 38.), Sud nalazi da ni ovo pravno sredstvo nije podnositeljima pružilo razumne izgleda za uspjeh (vidi za usporedbu, *E.O. i V.P. protiv Slovačke*, br. 56193/00 i 57581/00, st. 97., 27. travnja 2004.).

(c) Tužba slovenskom Ustavnom sudu

85. Sud primjećuje da na temelju članka 24. Zakona o Ustavnom sudu iz 2007. pojedinac koji dokaže pravni interes može podnijeti zahtjev za pokretanje postupka za ocjenu ustavnosti (vidi stavak 36.). U ovom predmetu nije potrebno odlučiti o učinkovitosti tog pravnog sredstva općenito. Čak pod pretpostavkom da bi možda moglo biti učinkovito u drugom kontekstu, ono nije moglo pružiti podnositeljima odgovarajuću i dostatnu zadovoljštinu iz sljedećih razloga:

Što se tiče učinkovitosti zahtjeva za pokretanje postupka za ocjenu ustavnosti prekida postupka pred slovenskom Ustavnom sudu između 1997. i 2009. godine, istina je da je takav zahtjev koji je podnijelo dvoje hrvatskih štediša bio uspješan u smislu da je slovenski Ustavni sud proglasio prekid postupaka neustavnim, što je omogućilo nastavak svih građanskih postupaka u vezi s ovim pitanjem (vidi stavak 38.). Međutim, oni nisu dobili nikakvu odštetu ni bilo kakvu drugu zadovoljštinu. Nadalje, činjenica da je njihov građanski postupak tada nastavljen nije sama po sebi dovoljna da se zahtjev Ustavnom sudu može smatrati učinkovitim pravnim sredstvom budući da je

Sud već utvrdio (vidi stavke 83. 84.) da parnični postupci nisu mogli pružiti odgovarajuću i dostatnu zadovoljštinu ili nisu pružili podnositeljima razumne izgleda za uspjeh.

Što se tiče učinkovitosti zahtjeva za pokretanje postupka za ocjenu ustavnosti odredbe kojom se odgovornost države ograničava na "staru" deviznu štednju u domaćim podružnicama stare Ljubljanske banke slovenskom Ustavnom sudu, ta odredba je ugrađena u Ustavni zakon o provedbi Temeljne ustavne povelje o suverenosti i samostalnosti Republike Slovenije iz 1991. koji nije podložan reviziji tog suda (vidi stavak 36).

(d) Građanska tužba protiv stare Ljubljanske banke pred hrvatskim sudovima

86. Sud je ranije presudio da se u predmetima vezanim uz preraspodjelu odgovornosti za "staru" deviznu štednju među državama sljednicama SFRJ, kao što je ovaj predmet, može razumno očekivati da tužitelji zahtijevaju zadovoljštinu pred onim tijelima pred kojima su drugi tužitelji bili uspješni u bilo kojoj drugoj državi sljednici (vidi *Kovačić i ostali*, citiran gore, st. 265). Neki su štediše u zagrebačkoj podružnici stare Ljubljanske banke dobili isplatu svoje "stare" devizne štednje nakon prisilne prodaje imovine te banke koja se nalazila u Hrvatskoj (vidi stavak

32.). Međutim, slovenska Vlada nije uspjela dokazati da je ijedan štediša u sarajevskoj podružnici u Sarajevu bio uspješan pred hrvatskim sudovima. Sud zato smatra da ni ovo pravno sredstvo nije podnositeljima pružalo razumne izgleda za uspjeh.

2. Glede tuzlanske podružnice Investbanke

(a) Zahtjev nadležnom stečajnom sudu u Srbiji

87. Iako je nekoliko stotina klijenata podružnica Investbanke u Bosni i Hercegovini podnijelo takve zahtjeve nadležnom stečajnom sudu, niti jedan od njih još nije uspio (vidi stavak 35.). Prema tome, slijedi da ovo pravno sredstvo nije pružalo razumne izgleda za uspjeh g. Šahdanoviću.

(b) Građanska tužba protiv Investbanke pred srpskim sudovima

88. Iako je početkom devedesetih godina prošlog stoljeća mali broj štediša u podružnicama banaka sa sjedištem u Srbiji koje su se nalazile izvan Srbije dobio presude pred srpskim sudovima kojima se nalaže bankama da isplate njihovu "staru" deviznu štednju (vidi činjenice u *Šekerović protiv Srbije* (odluka), br. 32472/03, 4. siječnja 2006.), srpska Vlada nije uspjela dokazati da je ijedna takva presuda izvršena prije zakonske obustave svih ovršnih postupaka u svezi s ovim pitanjem iz 1998. godine. Prema tome, ovo pravno sredstvo nije moglo pružiti odgovarajuću i dostatnu zadovoljštinu g. Šahdanoviću.

(c) Zahtjev za povlačenje iz humanitarnih razloga

89. Sud primjećuje da se "stara" devizna štednja mogla podići početkom devedesetih godina prošlog stoljeća na ograničenoj osnovi, prvenstveno za pokriće troškova liječenja ili sprovođa (vidi stavak 33.). Budući da nema ni naznake, a kamoli dokaza da je g. Šahdanović imao bilo kakve takve troškove u mjerodavno vrijeme, to mu pravno sredstvo nije bilo dostupno.

3. Zaključak

90. S obzirom na naprijed navedeno, podnositelji nisu imali na raspolaganju nikakvo učinkovito pravno sredstvo za svoje prigovore temeljem članka 1. Protokola br. 1. Budući je Slovenija odgovorna za "staru" deviznu štednju u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana a Srbija za "staru" deviznu štednju u tuzlanskoj podružnici Investbanke (vidi stavke 68. i 70.), Sud smatra da je Slovenija počinila povredu članka 13. u odnosu na gđu Ališić i g. Sadžaka, a Srbija u odnosu na g. Šahdanovića. Iz tih razloga Sud odbija prigovore Vlada da podnositelji nisu iscrpili domaća pravna sredstva (vidi stavak 51.). Što se tiče ostalih tuženih država, Sud smatra da nije bilo povrede članka 13.

IV. KONAČNI ZAKLJUČAK GLEDE ČLANKA 1. PROTOKOLA BR. 1.

91. U svjetlu privremenog zaključka u vezi članka 1. Protokola broj 1 postavljenog u stavku 74. i zaključka u vezi s tim što podnositelji navodno nisu iscrpili sva domaća pravna sredstva navedena u stavku 90., Sud zaključuje da je Slovenija povrijedila članak 1. Protokola broj 1 u odnosu na gđu Ališić i g. Sadžaka, a Srbija u odnosu na g. Šahdanovića. Sud nadalje zaključuje da niti jedna druga tužena država nije povrijedila taj članak.

V. NAVODNA POVREDA ČLANKA 14. KONVENCIJE

92. Članak 14. Konvencije glasi kako slijedi:

"Uživanje prava i sloboda predviđenih ovom konvencijom osigurava se bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, sveza sa nekom nacionalnom manjinom, imovno stanje, rođenje ili drugi status."

93. Podnositelji navode da je došlo do povrede članka 14. uzetog zajedno s člankom 13. Konvencije i člankom 1., Protokola br. 1, oslanjajući se u biti na razloge na kojima se temelje njihovi prigovori temeljem ovih drugih zasebno uzetih odredbi. Nakon što je ispitao očitovanja Vlada i uzimajući u obzir svoje zaključke u vezi s člankom 13. i člankom 1., Protokola br. 1 u stavcima 90.-91., Sud smatra da nema potrebe, što se tiče Srbije i Slovenije, ispitati stvar temeljem članka 14. uzetog zajedno s tim

člancima te da nije došlo do povrede članka 14. što se tiče drugih tuženih država.

VI. PRIMJENA ČLANKA 46. KONVENCIJE

94. Mjerodavni dio članka 46. Konvencije glasi kako slijedi:

“1. Visoke strane ugovornice preuzimaju obvezu da se povinuju konačnoj presudi Suda u svakom predmetu u kome su stranke.

2. Konačna odluka Suda se dostavlja Komitetu ministara koji nadgleda njeno izvršenje ...”

A. Tvrdnje stranaka

95. Srpska, slovenska i makedonska Vlada te podnositelji prigovorili su protiv primjene postupka za donošenje pilot-presude u ovom predmetu. Bosansko-hercegovačka Vlada tvrdi da je ovaj predmet prikladan za taj postupak jer se odnosi na otprilike 130.000 štediša u sarajevskoj podružnici stare Ljubljanske banke, oko 132.000 štediša u zagrebačkoj podružnici te banke koji nisu prebacili svoju štednju u hrvatske banke (vidi stavak

32.) i otprilike 132.000 štediša u podružnicama Investbanke u Bosni i Hercegovini. Hrvatska Vlada smatrala je da je u toj fazi postupka teško reći je li predmet prikladan za postupak donošenja pilot-presude ili ne.

B. Ocjena Suda

1. Opća načela

96. Sud ponavlja da članak 46. Konvencije kad je tumačen u svjetlu članka 1. nameće tuženim državama pravnu obvezu da pod nadzorom Odbora ministara primijene prikladne opće i/ili pojedinačne mjere za osiguranje prava podnositelja koja Sud smatra povrijeđenima. Takve se mjere moraju poduzeti i glede drugih osoba u istom položaju kao podnositelji i to rješavanjem problema koji su doveli do ovakvog utvrđenja Suda (vidi *Lukenda protiv Slovenije*, br. 23032/02, st. 94., ECHR 2005-X). Odbor ministara dosljedno je naglašavao ovu obvezu u nadzoru izvršenja presuda Suda (vidi ResDH(97)336, IntResDH(99)434, IntResDH(2001)65 i ResDH(2006)1).

97. Kako bi se olakšala učinkovita provedba njegovih presuda, Sud može primijeniti postupak za donošenje pilot-presude što mu omogućuje da jasno prepozna strukturne probleme koji stoje iza povreda i ukaže na mjere

koje tužene države trebaju primijeniti da ih otklone (vidi Pravilo 61. Poslovnika Suda i *Broniowski protiv Poljske* [VV], br. 31443/96, st.189.-94., ECHR 2004-V). Cilj je tog postupka olakšati najbrže i najučinkovitije rješenje disfunkcije koja pogađa zaštitu prava iz Konvencije u nacionalnom pravnom poretku (vidi *Wolkenberg i ostali protiv Poljske* (odluka), br. 50003/99, st. 34, ECHR 2007-XIV). Dok djelovanje tužene države treba najprije nastojati riješiti takvu disfunkciju i uvesti, ako potrebno, učinkovita domaća pravna sredstva za povrede o kojima je riječ, može isto tako uključiti *ad hoc* rješenja kao što su prijateljske nagodbe s podnositeljima ili jednostrane ponude ispravka povreda u skladu sa zahtjevima Konvencije. Sud može odlučiti odgoditi ispitivanje sličnih predmeta i time dati tuženim državama priliku da ih riješe na različite načine (vidi, među ostalim izvorima *Burdov protiv Rusije* (br. 2), br. 33509/04, st. 127., ECHR 2009). Međutim, ako tužena država ne usvoji takve mjere nakon pilot-presude i nastavi kršiti Konvenciju, Sud nema izbora nego, kako bi osigurao djelotvorno poštovanje Konvencije, nastaviti ispitivati sve slične zahtjeve koji su u tijeku pred njim i dovesti ih do presude, kako bi osigurao učinkovito poštivanje Konvencije (vidi *E.G. protiv Poljske* (odluka), br. 50425/99, st. 28, ECHR 2008.).

2. Primjena načela na ovaj predmet

98. Povrede koje je Sud utvrdio u ovom predmetu pogađaju mnogo ljudi. Pred sudom je u tijeku postupak povodom više od 1.650 sličnih zahtjeva, podnesenih u ime više od 8.000 podnositelja. Stoga Sud smatra primjerenim primijeniti postupak za donošenje pilot-presude u ovom predmetu, ne dovodeći u pitanje prigovore stranaka u tom pogledu.

99. Dok u načelu nije do Suda da odlučuje o tome koje mjere mogu biti prikladne za ispunjavanje obveza tuženih država iz članka 46. Konvencije, s obzirom na sustavnu situaciju koju je prepoznao, Sud bi primijetio da su za provedbu ove presude nedvojbeno potrebne opće mjere na nacionalnoj razini.

Posebno, Slovenija treba poduzeti sve potrebne mjere u roku od šest mjeseci od dana kad ova presuda postane konačna, kako bi omogućila gđi Ališić, g. Sadžaku kao i svima drugima u njihovom položaju, isplatu njihove "stare" devizne štednje pod istim uvjetima kao i onima koji su imali takvu štednju u domaćim podružnicama slovenskih banaka. U istom roku, Srbija treba poduzeti sve potrebne mjere da omogući g. Šahdanoviću i svim drugima u njegovom položaju isplatu njihove "stare" devizne štednje pod istim uvjetima kao srpskim građanima koji su imali takvu štednju u domaćim podružnicama srpskih banaka.

Što se tiče prošlih odugovlačenja, Sud u ovom trenutku ne smatra da je potrebno naložiti isplatu odgovarajuće zadovoljštine svim pogođenim osobama. Ako, međutim, Srbija ili Slovenija ne primjene gore predložene opće mjere i nastave kršiti Konvenciju, Sud može ponovo razmotriti pitanje

obeštećenja u odgovarajućem budućem predmetu protiv države o kojoj je riječ (vidi za usporedbu *Suljagić*, citiran gore. st. 64.).

100. Treba naglasiti da se navedeni nalozi ne primjenjuju na osobe, iako u istom položaju kao i sadašnji podnositelji, kojima su ostale države sljednice isplatile "staru" deviznu štednju u cijelosti, poput onih koji su mogli podići svoju "staru" deviznu štednju iz humanitarnih razloga (vidi stavke 17. i 33.) ili su je mogli iskoristiti u postupku privatizacije (vidi stavak

22.), a i onih koji su primili isplatu svojih uštedevina u zagrebačkim i skopskim podružnicama Ljubljanske banke Ljubljana od hrvatske i makedonske Vlade (vidi stavke

32. i 39.). Srbija i Slovenija mogu dakle isključiti takve osobe iz svojih shema za isplatu. Međutim, ako je netko primio samo jedan dio svoje "stare" devizne štednje, Srbija i Slovenija su odgovorne za ostatak (Srbija za "staru" deviznu štednju u svim podružnicama srpskih banaka a Slovenija za takvu štednju u svim podružnicama slovenskih banaka, bez obzira gdje se podružnica nalazi ili bez obzira na državljanstvo dotičnih štediša).

101. Za kraj, Sud odgađa ispitivanje svih sličnih predmeta za šest mjeseci od dana kad ova presuda postane konačnom (vidi za usporedbu *Suljagić*, citiran gore, stavak 65.). Ova odluka ne dovodi u pitanje mogućnost Suda da u svako doba utvrdi da je bilo koji takav predmet nedopušten ili da ga izbriše sa svoga popisa u skladu s Konvencijom.

VII. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

102. Članak 41. Konvencije propisuje:

"Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci."

A. Šteta

103. Podnositelji potražuju isplatu svoje "stare" devizne štednje s pripadajućim kamatom na ime materijalne štete. U tom pogledu Sud je već izdao naloge u gornjem stavku 99.

104. Svaki podnositelj potražuje dodatnih 4.000 eura (EUR) na ime nematerijalne štete. Bosansko-hercegovačka, hrvatska, srpska i makedonska Vlada tvrde da su ti zahtjevi neopravdani. Međutim, Sud prihvata da su podnositelji zahtjeva pretrpjeli i neke nematerijalne gubitke zbog povreda Konvencije utvrđenih u ovom predmetu. Temeljeći svoju procjenu na pravičnoj osnovi, kako to zahtijeva članak 41. Konvencije, Sud dosuđuje potraživane iznose (to jest, Slovenija će platiti gđi Ališić 4.000 EUR i isto toliko g. Sadžaku, a Srbija će platiti g. Šahdanoviću 4.000 EUR)

B. Troškovi i izdaci

105. Podnositelji potražuju i 59.500 EUR na ime troškova i izdataka nastalih pred Sudom. Bosansko-hercegovačka, hrvatska, srpska i makedonska Vlada tvrde da je taj zahtjev prekomjeran i neobrazložen. Prema sudskoj praksi Suda, podnositelj ima pravo na naknadu troškova i izdataka samo u mjeri u kojoj je dokazano da su oni stvarno i nužno nastali i da su bili razumni s obzirom na količinu. To jest, podnositelj ih je morao platiti ili ih je obvezan platiti, na temelju zakonske ili ugovorne obveze, te moraju biti neizbježni da se spriječi utvrđena povreda ili da se dobije zadovoljština. Sud zahtijeva račune sa dovoljno podrobnom specifikacijom, kako bi mogao utvrditi u kojoj su mjeri navedeni uvjeti ispunjeni. Budući da u ovom predmetu nije dostavljen nikakav troškovnik, Sud odbija ovaj zahtjev.

C. Zatezna kamata

106. Sud smatra primjerenim da se stopa zatezne kamate temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke uvećanoj za tri postotna boda.

IZ TIH RAZLOGA SUD

1. *Odbija* sa šest glasova za i jednim protiv prigovore Vlada da podnositelji nisu iscrpili domaće pravne lijekove;
2. *Presuđuje* jednoglasno da je Srbija počinila povredu članka 1. Protokola broj 1 uz Konvenciju u odnosu na g. Šahdanovića;
3. *Presuđuje* sa šest glasova za i jednim protiv da je Slovenija počinila povredu članka 1., Protokola br. 1. uz Konvenciju u odnosu na gđu Ališić i g. Sadžaka;
4. *Presuđuje* jednoglasno da ostale tužene države nisu počinile povredu članka 1. Protokola broj 1. uz Konvenciju;
5. *Presuđuje* jednoglasno da je Srbija počinila povredu članka 13. Konvencije u odnosu na g. Šahdanovića;
6. *Presuđuje* sa šest glasova za i jednim protiv da je Slovenija počinila povredu članka 13. u odnosu na gđu Ališić i g. Sadžaka;

7. *Presuđuje* jednoglasno da ostale tužene države nisu počinile povredu članka 13. Konvencije ;
8. *Presuđuje* jednoglasno da nema potrebe ispitati prigovor na temelju članka 14. Konvencije uzetog zajedno sa člankom 13. Konvencije i člankom 1. Protokola br. 1 u odnosu na Srbiju i Sloveniju te da nije došlo do povrede članka 14. Konvencije uzetog zajedno s člankom 13. Konvencije i člankom 1., Protokola br. 1. u odnosu na druge tužene države;
9. *Presuđuje* jednoglasno da činjenica što srpska i slovenska Vlada nisu uključile sadašnje podnositelje i sve druge u njihovoj situaciji u svoje programe za isplatu "stare" devizne štednje predstavlja sustavni problem.
10. *Presuđuje* jednoglasno da Srbija mora poduzeti sve potrebne mjere u roku od šest mjeseci od dana kad ova presuda postane konačnom, u skladu s člankom 44. st. 2. Konvencije, kako bi omogućila g. Šahdanoviću i svim ostalima u njegovoj situaciji isplatu njihove "stare" devizne štednje pod istim uvjetima kao srpskim građanima koji su imali takvu štednju u domaćim podružnicama srpskih banaka;
11. *Presuđuje* sa šest glasova za i jednim protiv da Slovenija mora poduzeti sve potrebne mjere u roku od šest mjeseci od dana kad ova presuda postane konačnom, u skladu s člankom 44. st. 2. Konvencije, kako bi omogućila gđi Ališić, g. Sadžaku i svim ostalima u njihovoj situaciji da naplate njihovu "staru" deviznu štednju pod istim uvjetima kao onima koji su imali takvu štednju u domaćim podružnicama slovenskih banaka;
12. *Odlučuje* jednoglasno na šest mjeseci od dana kad ova presuda postane konačnom odgoditi ispitivanje svih sličnih predmeta, ne dovodeći u pitanje pravo Suda da u bilo koje vrijeme proglasi nedopuštenim bilo kakav takav predmet ili da ga briše sa svog popisa, u skladu s Konvencijom;
13. *Presuđuje* jednoglasno
 - (a) da je Srbija dužna isplatiti u roku od tri mjeseca od dana kad ova presuda postane konačnom u skladu s člankom 44, st. 2. Konvencije g. Šahdanoviću iznos od 4.000 EUR (četiri tisuće eura) na ime nematerijalne štete, uvećan za sav porez koji bi mogao biti zaračunat;
 - b) da se od proteka naprijed navedena tri mjeseca do namirenja na prethodno spomenute iznose plaća obična kamata prema stopi koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećanoj za tri postotna boda;

14. *Presuđuje* sa šest glasova za i jednim protiv

(a) da je Slovenija dužna isplatiti u roku od tri mjeseca od dana kad ova presuda postane konačnom u skladu s člankom 44, st. 2. Konvencije gđi Ališić i g. Sadžaku svakome iznos od 4.000 EUR (četiri tisuće eura) na ime nematerijalne štete, uvećan za sav porez koji bi mogao biti zaračunat;

b) da se od proteka naprijed navedena tri mjeseca do namirenja na prethodno spomenute iznose plaća obična kamata prema stopi koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećanoj za tri postotna boda;

15. *Odbija* jednoglasno ostatak zahtjeva za pravednu naknadu.

Sastavljeno na engleskome jeziku i otpravljeno u pisanom obliku dana 6. studenoga 2012., u skladu s pravilom 77. stavco,a 2. i 3. Poslovnika Suda.

Lawrence Early
pisar

Nicolas Bratza
predsjednik vijeća

U skladu s člankom 45. st. 2 Konvencije i pravilom 74. st. 2. Poslovnika Suda, izdvojeno mišljenje suca Zupančiča priloženo je ovoj presudi.

N.B.
T.L.E.

IZDVOJENO MIŠLJENJE SUCA ŽUPANČIĆA

Žalim što ne mogu slijediti većinsku presudu. Iz više razloga, od kojih sam samo nekolicinu obrazložio u ovom izdvojenom mišljenju, moje je mišljenje da će se ishod presude *ad hoc* Vijeća najsigurnije pred Velikim vijećem pokazati nespojivim sa slovom i duhom Konvencije.

Ako počnemo s Protokolom br. 1, članak 1. st. 1. Konvencije, vidimo da je njegova svrha zaštititi *bona fide* vlasništvo, legitimna očekivanja, dokaziva potraživanja itd. Međutim, u ovom predmetu, u konačnoj analizi, mi podržavamo spekulativni utjecaj i nedostatke komunističke državne piramidalne sheme koja se protezala kroz cijelu državu. Shemu je stvorio sada mrtav jugoslavenski režim koji je tada očajno trebao devizne zalihe. S moralnog stanovišta još je važnije da, budući da LB i/ili Republika Slovenija nisu uspostavile ovu Ponzijevu shemu, one sigurno nisu Madoffovi u ovoj priči.

U najgorem slučaju, u kojem su LB banka i implicitno Republika Slovenija bile odgovorne za, grubo rečeno, "krađu" novca od štediša - još uvijek ne bi imalo smisla isplatiti štediše s apsurdnih 12% kamate na početne pologe. U etičnom smislu, ovaj dio potraživanja nagađanje je, kao i obično, naivnih ulagača u Ponzijevoj shemi komunističkih vlasti.

U bankarstvu i u sličnim situacijama sukcesije, *teritorijalno načelo* koje se primjenjuje i provodi za povrat dugova u nekoj konkretnoj zemlji, odražava općepoznato ekonomsko načelo da se sredstva primljena od uloga štediša ulažu, u smislu takozvanoga "knjigovodstvenog novca", na samom *teritoriju* na kojem je ta banka poslovala kao dužnik u odnosu na štediše u toj banci, ali posebno i kao vjerovnik u odnosu na brojna poduzeća koje je ta ista banka usporedno financirala kreditima. Većinska presuda, da se drukčije izrazim, predstavlja povredu teritorijalnog načela.

Teritorijalno načelo kaže da se vjerovnicima - tj. štedišama banke - moraju isplatiti ulozi u regiji, području ili na teritoriju na kojem su krediti izvedeni iz njihovih uloga zapravo dani različitim poduzećima. Kao što piše u često citiranom i utjecajnom članku o sukcesiji Jugoslavije: "(...) *teritorijalno načelo jasno služi kao opće pravilo za sukcesiju države u kontekstu materijalne pokretne imovine.*" (vidi CarstenStahn, *Agreement on Succession Issues of the Former Socialist Federal Republic of Yugoslavia (Ugovor o pitanjima sukcesije bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije)*, 96 Am. J. Int'l L. 379 (2002)). Odmah vidimo zašto je to logično i pravedno.

Treba razumjeti da sve banke oduvijek djeluju primjenjujući spekulativnu procjenu budućih rizika, na temelju čega se ulozi štediša virtualno umnožavaju odobravanjem izrazito viših kredita od glavnice početnih uloga (knjigovodstveni novac). "Virtualno" ovdje znači da se "knjigovodstveni novac" doslovno posuđuje od budućnosti i da je u tom smislu "virtualni novac".

Na taj su način devize koje se ulažu i pretvaraju u "knjigovodstvene" osigurane u obliku kredita poduzećima na *teritoriju* ili pojedincu na

teritoriju koji su bili voljni i sposobni vratiti i platiti normalnu kamatnu stopu na kredit koji su uzeli od banke. Naravno, plaćene kamate ne mogu nikad postići 12%. Ovo kao da dokazuje da je piramidalna shema upravo to.

Taj poznati oblik bankarstva, međutim, mora se promatrati u svjetlu tada mrtve Markovićeve Vlade i u svjetlu nadolazećeg finansijskoga sloma i raspada savezne države, za koji je baš ta komunistička devizna Ponzijeva shema bila jasno upozorenje, svima vidljivo i s kojim su svi trebali računati.

Očito je i da će svaka „navala na podizanje novca iz banke“ završiti stečajem te banke. Svaka je banka ustvari spekulativna operacija odgoda, kao što je svaka piramidalna shema -Ponzijeva shema itd., osim što je u poštenom bankarstvu ciklus kredita-povrata realan. Na primjer, Tuđmanov režim u Hrvatskoj naglo je zatvorio Ljubljansku banku na svom državnom području, što je, kao i za sve banke, podrazumijevalo trenutnu likvidaciju Ljubljanske banke. U takvoj situaciji svi su dugovi štediša odmah dospjeli, dok su krediti još uvijek u procesu dugoročnog povrata. Drugim riječima, zatvaranje banke po odluci režima odmah će prouzročiti nesposobnost banke, posebno u odnosu na pojedinačne štediše, vjerovnike.

Teritorijalno načelo označuje dinamičan pogled na ulogu bankarstva: vođeno je idejom da je odlučujući vid uloge banke neprestani plasman kredita na određenom području. Kad se određeno područje, dakle, smatra glavnim uvjetom za povrat kredita, to ima svoju vrstu opravdane logike koja se ne može razumjeti samo iz jednostavnog motrišta privatnog prava iz članka 1. st. 1, Protokola br. 1.

U slučaju da banka ne može vratiti dug štedišama, samo će štediše iz tog područja, bez obzira na državljanstvo itd. biti pokriveni državnim jamstvom, iz očitog makroekonomskog razloga što su virtualna sredstva koja potječu izvorno iz uloga štediša u stvari uložena i *ostala na* području o kojem se radi. Tu su poticala gospodarske aktivnosti, itd.

Logično je dakle, kad govorimo o sukcesiji, da države sljednice na isti način jamstvima pokrivaju svoje državno područje budući da središnje tijelo, u ovom slučaju Narodna banka u Beogradu, nije izvršilo svoju ulogu kao jamac. Ako je logika takva, lako je razumjeti da je isto tako logično da šest država sljednica daje jamstvo za potraživanje svojih štediša - svaka na svom državnom području.

To je ono što se zapravo dogodilo, barem u određenoj mjeri, odnosno u mjeri u kojoj je Hrvatska uglavnom isplatila štediše Ljubljanske banke na svom državnom području. Može se postaviti pitanje je li to hrvatska država učinila iz čiste dobre namjere prema svojim građanima - ili je li možda u tom potezu ugrađena makroekonomska pravda, koju je hrvatska država svojim nastajanjem uzela u obzir. Drugim riječima, da ne postoji logika teritorijalnoga načela od početka, zašto bi hrvatska država preuzela dio duga LB banke za sve građane koji su tražili povrat novca od hrvatske države?

Kako god bilo, logika teritorijalnoga načela očita je s obje strane ovog predmeta. Želimo ponovo istaknuti jednostavnu ideju da pojedinačna pravda, čime se bavi Protokol br. 1., nalazi svoju potpuno usporedivu dopunu u Aristotelovoj distributivnoj pravdi.

In pectore, godinama sam čuvao još jedno pitanje jer u ovom predmetu postoji još jedna lakrdija: to jest, u sadašnjoj kontradiktornoj postavi to pitanje se potpuno krivo razumije. Sukob je konfuzan zato što ovo nije, kao što bi trebao biti, međudržavni predmet. Bez daljnjega, neobično bi se privatno pravno pitanje u *međudržavnom* kontradiktornom scenariju razvilo u očekivano, prirodno i logično međudržavno sukcesijsko pitanje. To bi dalo puno jasniji pogled na predmet. Zašto nijedna tužena država nije podnijela međudržavni zahtjev protiv Republike Slovenije pred Europskim sudom za ljudska prava? Zašto se tužene države skrivaju iza pojedinačnih podnositelja zahtjeva kad sve ukazuje na činjenicu da su to pitanja sukcesije? Mislim da je odgovor jasan.

Još jedan veliki prigovor protiv ove većinske presude proizlazi iz stvarnog sastava sadašnjeg *ad hoc* Vijeća, u kojem četiri člana, to jest barem obična većina, dolaze iz država vjerovnika, jedan član je iz države sudužnika, a samo dva člana Vijeća nisu ni na koji način domaći suci u ovom predmetu. U potpunosti razumijemo uobičajenu postupovnu logiku Konvencije da domaći sudac iz države o kojoj se radi mora biti član Vijeća u svim predmetima zbog lakše ocjene predmeta. Međutim, u situaciji kada imamo sedam država sljednica koje se bave nečim što je u stvari pitanje sukcesije, logika prisutnosti domaćeg suca u svakom pojedinačnom predmetu na kraju će voditi do *ad hoc* sastava, kao što je ovaj u kojemu predstavnici tužitelja imaju jasnu većinu protiv utjecaja predstavnika tuženika. To je apsurdno budući da je od samog početka bilo jasno da će interesi tužitelja voditi ishodu *ad hoc casu* većinske presude. Srećom, nedodirljiva filozofija Konvencije o izdvojenom mišljenju ovdje će spasiti situaciju jer se predmet naravno mora razmotriti pred Velikim vijećem. U Velikom vijeću, sastavu koji uključuje sve domaće suce, izdvojiti će se grupa od 17 sudaca, to jest težina interesa imat će manju ulogu u odlučivanju. Želim istaknuti da nemam nikakve sumnje što se tiče nepristranosti mojih kolega, dok uzimam u obzir činjenicu da je svjesna nepristranost objektivno ograničena kada razmatramo nacionalne interese. Međutim, čak da nema brojčane nadmoćnosti u sastavu *ad hoc casu* Vijeća kao takvog, takozvana "pojavnost" jasno će pokazati vanjskom svijetu da takvo Vijeće ne može djelovati objektivno i nepristrano.

Godinama tvrdim, kao i danas, da je pitanje u ovom predmetu najbolje dokumentirao profesor Jürgen u svojem sada poznatom Izvješću (*Repayment of the deposit of foreign exchange made in the offices of the Ljubljanska Banka not on the territory of Slovenia, 1977.-1991.*) (Isplata deviznih depozita u podružnicama Ljubljanske banke koje nisu na državnom području Slovenije, 1977. -1991.), Doc. 10135, 14. travnja 2004., Izvješće, Odbor za pravna pitanja i ljudska prava, izvijestitelj: g. Erik Jürgens, Nizozemska). Smisao izvješća, u st. 20. i 21. je kako slijedi:

"Ekonomski zaključak mora biti da 1991. godine izvorni ulozi više *de facto* nisu postojali. Privučeni visokim kamatama, štediše su preuzeli rizik ulaganjem novca u banke u SFRJ. Kad su prepoznali taj rizik, bili su umireni jamstvom koje je dala Vlada SFRJ da će ulozi biti isplaćeni s pripadajućim kamatama. Ali to je jamstvo

nestalo u trenutku kad se SFRJ raspala, ako države nasljednice nisu bile voljne preuzeti to jamstvo. To se i ostvarilo, ali različite države sljednice su to učinile na različite načine. Slovenija (...) je preuzela jamstvo za deviznu štednju u bankama na svom državnom području u očekivanju da će druge države činiti isto."

Vrijeme ove presude posebno je nepovoljno zato što pregovori između Slovenije i Hrvatske sada napreduju, vođeni stručnim bankarima iz dvije zemlje koji razumiju problem. Presuda će se krivo tumačiti kao konačna i bit će naravno politički tumačena s obje strane.

Ako razmotrimo stavak 58. presude, u kojem slovenska Vlada kritizira Hrvatsku zato što je 1999. godine odbila riješiti pitanje arbitražom u okviru MMF-a; zato što je odbila pregovore o tome u stalnom zajedničkom odboru; zato što je prihvatila nastavak pregovora u okviru BIS-a, navodno pod pritiskom EU-a, tek 2010.; zato što je povukla tu ponudu nakon završetka pregovora o ulasku u EU 2011. i konačno zato što je onemogućila normalni rad Ljubljanske banke Zagreb u cilju stvaranja dodatne imovine (vidi stavak 58. većinske presude). Ove optužbe slovenske Vlade nisu dobile odgovor od hrvatske Vlade, niti se njima bavi većinska presuda. Iz toga neumoljivo slijedi da negativac u ovoj priči nije Slovenija jer je pokušala barem pet puta pristojno pregovarati s Hrvatskom o ovom sukcesijskom problemu - ali bez uspjeha. Naravno, nemoguće je znati misli li ovaj put, unatoč svemu, hrvatska Vlada ozbiljno ili ne. Nadajmo se da bi barem ovaj put pregovori mogli krenuti naprijed, jer kao što sam gore istaknuo, sada ih vode dvojica stručnjaka koji razumiju problem. Štoviše, uspjeh ovih pregovora jedan je od uvjeta ulaska Hrvatske u Europsku uniju. Ponavljamo da je presuda došla u loše vrijeme jer će stvoriti politički dojam o tome tko je sad u položaju pobjednika, unatoč činjenici da predmet možda ide pred Veliko vijećete da više nije potrebno pokazati dobru volju i konstruktivan stav u sadašnjim pregovorima.

U tom kontekstu, moramo skrenuti pažnju na bit presude u predmetu *Kovačić* koja je bila pred Velikim vijećem zbog čiste formalnosti i koja nosi svoju pravu poruku u suglasnom mišljenju bivšega suca, profesora George Ressa, svjetski poznatog specijalista za međunarodno pravo, odnosno specijalista za sukcesiju. U *Kovačiću* se presuda nije bavila tim pitanjem, ali je profesor Ress izrekao poruku u svom suglasnom mišljenju. Ta je poruka u stvari ista kao u Jürgenovom izvješću, to jest, to pitanje ne može se korektno riješiti presudom između privatnih osoba i države. Ako to neće biti međudržavni predmet, on se jedino može riješiti pregovorima u kontekstu budućeg Ugovora o sukcesiji.